

ZNAČAJ EU FONDOVA U POTICANJU TURISTIČKOG RAZVOJA VARAŽDINSKE ŽUPANIJE

Pupek, Lana

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:124:349592>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-30**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET**

DIPLOMSKI RAD

**ZNAČAJ EU FONDOVA U POTICANJU
TURISTIČKOG RAZVOJA VARAŽDINSKE
ŽUPANIJE**

Mentor:
Prof.dr.sc. Lidija Petrić

Student:
univ.bacc.oec Lana Pupek

Split, srpanj 2020.

SADRŽAJ

1. UVOD	3
1.1. Problem istraživanja	3
1.2. Predmet istraživanja	12
1.3. Istraživačka pitanja	12
1.4. Ciljevi istraživanja.....	13
1.5. Metode istraživanja	13
1.6. Doprinos istraživanja	14
1.7. Struktura rada	14
2. EUROPSKA UNIJA-POVIJEST I NAČIN DJELOVANJA	16
2.1. Povijest i ciljevi razvoja EU	16
2.2. Javne politike EU.....	20
2.3. Način financiranja EU.....	22
3. FONDOVI EUROPSKE UNIJE.....	25
3.1. Strateški okvir razvoja –Europa 2020	25
3.2. Europski fondovi i programi kao izvori financiranja razvoja država članica ..	26
3.3. Programsko razdoblje 2014.-2020. - aktualni fondovi i programi.....	27
4. TURIZAM I EUROPSKA UNIJA	32
4.1. Gospodarska važnost turizma u EU	32
4.2. Turistička politika EU.....	33
4.3. Fondovi i programi koji potiču turistički razvoj	35
5. TURIZAM U HRVATSKOJ I EU FONDOVI	39
5.1. Turistička politika RH	39
5.2. Pretpristupni programi i aktualni fondovi EU u RH.....	40
5.2.1. Operativni programi i mjere namijenjeni razvoju turizma u RH	43
5.3. Institucionalna podrška za EU fondove.....	47
5.4. Investicije u turizmu iz sredstava EU fondova i programa	48

6. RAZVOJ TURIZMA U VARAŽDINSKOJ ŽUPANIJI.....	50
6.1. Varaždinska županija i gospodarstvo.....	50
6.2. Turizam Varaždinske županije	52
6.2.1. Razvijenost turističkog sektora Županije sa strane ponude.....	54
6.2.2. Turizam u brojkama	55
6.3. Institucionalna podrška na području županije za turizam i fondove EU	56
7. REZULTATI EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA	59
7.1. Metoda istraživanja – dubinski intervju	59
7.2. Ispitanici	59
7.3. Odgovori na istraživačka pitanja temeljem rezultata dubinskog intervjua i teorijske analize	68
8. PREPORUKE BUDUĆEG DJELOVANJA	71
9. ZAKLJUČAK.....	73
LITERATURA	75
POPIS TABLICA.....	80
POPIS GRAFIKONA	80
POPIS SLIKA.....	80
SAŽETAK.....	81
SUMMARY.....	82

1. UVOD

1.1. Problem istraživanja

Europska unija jedinstvena je gospodarska i politička unija 28 europskih zemalja koje zajedno pokrivaju velik dio kontinenta.¹ Svaka država članica Europske unije je i dalje suverena i neovisna, ali pristupanjem u članstvo ipak ujedinjuje dio svoje suverenosti u kojima bi udruženje bilo korisno. To se odražava donošenjem zajedničkih odluka koje predlaže Europska komisija, a u konačnici ih donosi Europski parlament izabran od strane građana Europske unije, te Europsko vijeće i Vijeće, koji predstavljaju nacionalne vlade. Drugim riječima, Europski parlament, koji zastupa građane EU-a, dijeli zakonodavne i proračunske ovlasti s vijećem. Predsjednici država ili predsjednici vlada država članica Europske unije sastaju se kao Europsko vijeće, kako bi utvrdili opće političko usmjerenje Europske unije i donijeli najvažnije odluke o ključnim pitanjima. Vijeće, koje je sastavljeno od ministara država članica Europske unije, redovito se sastaje kako bi donosilo odluke o politici i zakonodavstvu EU-a, dok je glavno izvršno tijelo Europska komisija. Ona zastupa zajedničke interese Europske unije, predlaže zakone i osigurava pravilno provođenje politika EU.

Glavni gospodarski pokretač Europske unije je jedinstveno tržište. Ono omogućuje slobodu kretanja većine robe, usluga, novca i ljudi. EU radi na razvoju tog golemog resursa i u drugim područjima poput tržišta energije, znanja i kapitala kako bi Europljani od njega imali što veću korist.²

Upravo dugoročno planiranje i djelovanje radi postizanja određenih ciljeva pruža smjer u kojem se Europa treba razvijati, odnosno smjer prema pametnoj, održivoj i uključivoj ekonomiji. Vizija, ciljevi i prioriteti rasta i razvoja prema kojem Europa teži razrađeni su u dokumentu Europa 2020.

¹ Službena web stranica Europske unije [Internet], raspoloživo na: https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-in-brief_hr [13.5.2019.]

² Službena web stranica Europske unije [Internet], raspoloživo na: https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-in-brief_hr [14.5.2019.]

Strategija Europa 2020. upotrebljava kao referentni okvir za aktivnosti na razini EU-a i na nacionalnim i regionalnim razinama.³

Europa 2020 kao strategija Europske unije slijedi Lisabonsku strategiju (poznatiju kao Lisabonska agenda ili proces) koja je predstavljala strateški razvojni plan Europske unije za razdoblje 2000. do 2010. godine.⁴

Strategiju Europa 2020. trebao bi podupirati integrirani skup europskih i nacionalnih politika koje bi države članice i Unija trebale provesti radi postizanja pozitivnih učinaka širenja usklađenih strukturnih reformi, prikladne sveobuhvatne kombinacije ekonomskih politika i dosljednijeg doprinosa europskih politika ostvarenju ciljeva strategije Europa 2020. te kako bi se osiguralo neometano funkcioniranje ekonomske i monetarne unije.⁵

Europska unija djeluje u mnogim područjima politika, uključujući jedinstveno tržište, euro, promicanje gospodarskog rasta, sigurnost, pravosuđe i vanjske poslove.⁶ Osim toga, postoje:

- inovacijske politike koje su usmjerene na okoliš i održiv razvoj, tehnološke inovacije te energetiku i
- politike solidarnosti koje uključuju regionalnu pomoć i kohezijsku politiku, zajedničku poljoprivrednu politiku i zajedničku ribarstvenu politiku, te socijalnu dimenziju.

Javne politike koje donose Europski parlament i Vijeće ministara provode se raznim instrumentima kao što su uredbe, odredbe i odluke, ali i financijskim sredstvima namijenjena za provedbu politika iz kojih nastaju i fondovi Europske unije. EU financira javne politike iz proračunskog okvira koji se sastavlja za razdoblje od sedam godina, a sadašnji proračun vrijedi za razdoblje od 2014. do 2020. godine.

Europska unije može djelovati i utjecati na razna područja država članica, ovisno o vrstama nadležnosti koje ima za određena područja. Nadležnosti EU-a dijele se u tri kategorije:⁷

³ Službena web stranica Europske unije [Internet], raspoloživo na: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/european-semester/framework/europe-2020-strategy_hr#relatedlinks [17.6.2019.]

⁴ Službena web stranica Vlade Republike Hrvatske [Internet], raspoloživo na: <https://vlada.gov.hr/europa-2020/19454> [17.6.2019.]

⁵ Preporuka vijeća (EU) o općim smjernicama ekonomskih politika država članica i Europske unije [Internet], raspoloživo na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX%3A32015H1184&from=EN> [17.6.2019.]

⁶ Europska komisija (2017): Europa u 12 lekcija, Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg, str.37.

- isključiva nadležnost Europske unije
- nadležnosti se dijele između EU-a i država članica
- nadležnost za podupiranje, koordiniranje i dopunjivanje djelovanja država članica - u tim područjima EU ne može donositi pravno obvezujuće akte kojima se zahtijeva da države članice usklade svoje zakone i propise.

Europska unija je nadležna za poduzimanje djelovanja kojima se podupiru, koordiniraju ili dopunjuju djelovanja država članica. Na europskoj se razini takvo djelovanje odnosi na sljedeća područja:⁸

- zaštitu i poboljšanje zdravlja ljudi;
- industriju;
- kulturu;
- turizam;
- obrazovanje, strukovno obrazovanje, mlade i sport;
- civilnu zaštitu;
- administrativnu suradnju.

Turizam je dinamična pojava koja ukazuje na kontinuirani rast u proteklih 60 godina. Unatoč povremenim krizama, turizam je najbrže rastuća gospodarska aktivnost na svijetu.⁹

Prema publikaciji Svjetske turističke organizacije Ujedinjenih naroda (UNWTO) pod nazivom ‘[Tourism highlights](#)’ (na engleskom), EU je glavno turističko odredište s pet država članica koje su 2015. bile među 10 najpopularnijih odredišta.¹⁰

Turizam ima važnu ulogu u EU-u zbog svojega gospodarskog potencijala i potencijala za zapošljavanje te zbog utjecaja na društvo i okoliš¹¹. Kakav utjecaj na gospodarstvo ima dokazuje udio sektora turizma i putovanja u BDP-u Europske unije koji je 2018. godine

⁷ Službena web stranica Europske komisije [Internet], raspoloživo na: <http://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/competences/faq?lg=hr> [20.5.2019.]

⁸ Službena web stranica EUR-Lexa [Internet], raspoloživo na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:12016E006&from=hr> [13.5.2019.]

⁹ Pupek, L. (2017): Razvojni učinci manifestacijskog turizma u Varaždinu na primjeru Špancirfesta, Ekonomski fakultet, Split, str.4.

¹⁰ Službena web stranica Europske komisije [Internet], raspoloživo na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Tourism_statistics/hr [14.5.2019]

¹¹ Službena web stranica Europske komisije [Internet], raspoloživo na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Tourism_statistics/hr&oldid=220877 [30.05.2019.]

iznosio 3,9%¹², a uzme li se u obzir uska veza s drugim gospodarskim djelatnostima to iznosi više od 10,3% bruto društvenog proizvoda. Osim toga, tijekom 2014. svako deseto poduzeće u europskom nefinancijskom poslovnom gospodarstvu pripadalo je turističkom sektoru. U tih je 2,3 milijuna poduzeća bilo zaposleno otprilike 12,3 milijuna osoba.¹³

Turizmom te aktivnostima vezanim uz razvoj turizma u zemljama Europske unije bavi se Savjetodavni odbor za turizam (TAC) koji je u nadležnosti Europske komisije, a njegova misija je olakšati razmjenu informacija, odnosno savjetovanje i koordinaciju s državama članicama. Uz to, jedan od zadataka je i pomoći komisiji u pripremi zakonodavnih prijedloga i političkih inicijativa u području turizma. Osim toga, unutar Europskog parlamenta postoji Međuklub Europskog parlamenta za turizam i njegov Odbor za promet i turizam koji održavaju povremene rasprave s predstavnicima međunarodnih turističkih tijela.

Javne politike razrađuju ciljeve Europe 2020 po sektorima, one imaju svoje ciljeve i navode programe iz kojih se financiraju. Njih donosi Europski parlament i Vijeće ministara.¹⁴

Još od početaka Europske unije (tadašnje Europske zajednice), turizmu se nije pridavala velika važnost u gospodarstvu, ali i društvu općenito. Tek nakon 1980. godine je Europska zajednica počela razvijati svoju turističku politiku, što se djelomice može pridodati zaslugama zemalja Španjolske, Grčke, Portugala, koje su tada pristupile uniji, jer je turizam igrao veliku ulogu u njihovim gospodarstvima. Nakon toga, 1990. godina se proglašava Europskom godinom turizma kako bi se potaknuo daljnji razvoj turizma u Europskoj zajednici. Veliki korak za sektor turizma napravljen je Ugovorom iz Maastrichta (Ugovor o osnivanju Europske unije 1991.) gdje je prvi put navedena izravna nadležnost Unije u turizmu. Tek početkom 21.stoljeća vidljive su dinamičnije aktivnosti vezane uz razvoj turizma i turističke politike Europske unije. Organiziraju se konferencije, odnosno turistički forumi, proveden je širok raspon aktivnosti i mjera kao što su satelitski računi turizma, pokrenut je portal za promociju Europe kao turističke destinacije te od strane Europske komisije doneseno nekoliko komunikacija.

Stupanjem na snagu Lisabonskog sporazuma 2009. godine. Europskoj komisiji dopušteno je poduzimanje potrebnih mjera u cilju unapređenja turizma u zemljama članicama, posebno u

¹² Službena web stranica Europskog parlamenta [Internet], raspoloživo na: <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/126/turizam> [14.5.2019.]

¹³ Službena web stranica Europske komisije [Internet], raspoloživo na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Tourism_statistics/hr&oldid=220877 [15.5.2019.]

¹⁴ Tufekčić, M., Tufekčić Ž. (2013): EU fondovi i programi za turizam, Nova knjiga Rast, Zagreb, str.17.

području promocije i unapređenja konkurentske pozicije na turističkom tržištu. Od tada turizam uživa potpunu podršku u EU, koordiniraju se aktivnosti turističke politike i osigurava materijalna potpora za turizam.¹⁵

U lipnju 2010. godine, Europska komisija usvojila je Komunikaciju „Europa, prva svjetska turistička destinacija - novi politički okvir za turizam u Europi“. Ovo priopćenje je postavilo novu strategiju i akcijski plan za turizam EU-a.¹⁶

Postoje dokumenti i okviri koji služe kao smjernice turističkoj politici, ali kako je već više puta naglašeno, u turizmu postoji i splet drugih sektora koji su direktno i indirektno povezani sa sektorom turizma pa samim time postoje i druge sektorske politike koje utječu na turizam kao što je na primjer regionalna politika, fiskalna politika, poljoprivredna politika, ruralni razvoj itd. Stoga, ne može se reći da postoji jedinstvena turistička politika, ali proces izgradnje konzistentne zajedničke turističke politike neprekidno se nastavlja i dograđuje.

Budući je turizam kompleksna pojava u kojoj su uključeni brojni dionici te zbog ispreplitanja raznih sektora, odnosno nemogućnosti funkcioniranja turizma bez brojnih drugih djelatnosti, Europska unija potiče njegov razvoj jer poticanjem razvoja turizma potiče se i cjelokupni gospodarski razvoj, zapošljavanje, društveni razvoj i slično.

Turizam nije uvršten kao tematski cilj propisa o europskim strukturnim i investicijskim fondovima jer je turizam sredstvo ili gospodarska grana, a ne cilj. No propisi predviđaju brojne mogućnosti za pametna ulaganja u turizam.¹⁷

EU fondovi su zamišljeni kao financijski instrumenti koji podupiru provedbu pojedine politike Europske unije u zemljama članicama.¹⁸

Za korištenje ESI fondova ključan je strateški okvir jer se novac usmjerava na postizanje ciljeva identificiranih unutar određenog strateškog okvira. Strateški okvir je niz javnih

¹⁵ http://turizam.ide3it.com/Ak.god.%202014-15/SKRIPTA%20MT_ZH_10%2011%202014_od%2091%20do%20107.pdf

¹⁶ Službena web stranica Europske komisije [Internet], raspoloživo na: https://ec.europa.eu/growth/sectors/tourism/policy-overview_hr [20.04.2019.]

¹⁷ Službena web stranica Europske komisije [Internet], raspoloživo na: https://ec.europa.eu/regional_policy/hr/policy/themes/tourism/ [10.05.2019.]

¹⁸ Web stranica Eufondovi.hr [Internet], raspoloživo na: <https://www.eufondovi.hr/fondovi> [15.05.2019.]

politika (strategija, uredbi, zakona, podzakona itd.) koji sadržavaju ciljeve i smjernice za razvoj Europske unije i određene države članice, ali i prioritete koji će se financirati.¹⁹

Ključni strateški okvir Europske unije za razdoblje 2014.-2020. čine Kohezijska politika, Strategija Europa 2020 i pojedine sektorske javne politike.

Sredstva namijenjena fondovima EU određena su u višegodišnjem financijskom okviru. To je proračun duljeg razdoblja (obično sedam godina) u kojem su definirana ulaganja u određene prioritete usklađene s europskim strateškim ciljevima.²⁰

Više od 76 % proračuna EU-a upravlja se u partnerstvu s nacionalnim i regionalnim tijelima sustavom zajedničkog upravljanja, uglavnom s pomoću pet velikih Strukturnih i investicijskih fondova.²¹

Pet glavnih fondova rade zajedno na podržavanju gospodarskog razvoja diljem država EU, u skladu s ciljevima strategije Europa 2020.:²²

- Europski fond za regionalni razvoj (ERDF)
- Europski socijalni fond (ESF)
- Kohezijski fond (CF)
- Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EAFRD)
- Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EMFF)

Osim toga, postoje još i Fond solidarnosti Europske unije namijenjen za područja oštećena u slučaju većih prirodnih katastrofa te Instrument za pretpristupnu pomoć (IPA) za države kandidate i potencijalne kandidate za pristup EU.

Jedan zaseban fond čijim računom upravlja Europska investicijska banka (EIB) je Europski fond za strateška ulaganja (EFSU). Uspostavljen je 2015. godine, a svrha mu je poticanje dugoročnog gospodarskog rasta i konkurentnosti u Europskoj uniji. Cilj ovog fonda je poticanje privatnih ulaganja u projekte područja infrastrukture, istraživanja i inovacija obrazovanja, informacijske i komunikacijske tehnologije i drugo.

¹⁹ Web stranica Europski strukturni i investicijski fondovi [Internet], raspoloživo na: <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/esi-fondovi-2014-2020/> [12.05.2019.]

²⁰ Web portal o EU fondovima [Internet], raspoloživo na: <https://www.eu-projekti.info/europska-unija/proracun-europske-unije/> [10.05.2019.]

²¹ Službeni web stranica Europske unije [Internet], raspoloživo na: https://europa.eu/european-union/about-eu/funding-grants_hr [10.05.2019.]

²² Službena web stranica Europske komisije [Internet], raspoloživo na: https://ec.europa.eu/regional_policy/hr/funding/ [15.05.2019.]

Sva područja koja se mogu financirati kroz EU fondove definirana su u programskim dokumentima koji se nazivaju operativni programi, a obuhvaćaju primjerice: poljoprivredu, zapošljavanje, obrazovanje, kulturu, dobro upravljanje, znanost, istraživanje i razvoj, ulaganje u poduzetništvo, zdravlje, informacijske i komunikacijske tehnologije, promet, okoliš, energetiku te infrastrukturne i druge projekte.²³

Unutar svakog od prethodno navedenih fondova postoje određeni prioriteti prema koji se dodjeljuju sredstva iz tog fonda, a u skladu su s ciljevima Europe 2020. Stoga se u svakom fondu mogu pronaći relevantni prioriteti za podržavanje sektora turizma. Prema količini najrelevantnijih prioriteta za sektor turizma, može se zaključiti kako je Europski fond za regionalni razvoj (ERDF) jedan od važnijih fondova za poticanje razvoja turizma. Svakako se mogu istaknuti i ostali fondovi, ali i programi kao što su LIFE, Horizon 2020, COSME, Creative Europe Programme i drugi.

Hrvatska je svojim članstvom u Europskoj uniji također stekla pravo na razne poticaje. Poznato je kako je upravo turizam jedna od najvažnijih gospodarskih grana u Hrvatskoj, a to dokazuje i da je udio prihoda od putovanja – turizma u ukupnom BDP-u u 2017. godine (prema HNB-u) iznosio je 19,6%²⁴. Samim ulaskom u Europsku uniju Hrvatska se suočava s novim izazovima, ali i s novim prilikama u turizmu. Kao turistička destinacija bilo je važno da se Hrvatska uklopi u konsolidiranu turističku politiku Europske unije, a to bi trebao osigurati krovni razvojni dokument hrvatskog turizma. Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine predstavlja cjelovit konceptualni okvir koji omogućava²⁵:

- koordinirano djelovanje nositelja turističke politike i sustavno usuglašavanje mjera turističke politike;
- cjelovito razumijevanje ključnih pravaca razvoja hrvatskog turizma kao preduvjet privlačenja interesa potencijalnih domaćih i stranih ulagača; te
- ciljano usmjeravanje razvojno-investicijskog procesa i efikasno povlačenje sredstava EU fondova.

²³ <https://strukturnifondovi.hr/kako-do-eu-fondova/>

²⁴ Turistički news portal [Internet], raspoloživo na: <http://hrturizam.hr/prosle-godine-ostvaren-rast-prihoda-od-turizma-od-10-posto-sto-cini-196-posto-bdp/> [25.5.2019.]

²⁵ Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine [Internet], raspoloživo na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_05_55_1119.html [15.5.2019.]

Također se ističe kako bi se razvoj turizma do 2020. trebao dodatno poticati zbog ubrzavanja turističkog razvoja, a posebice u kontinentalnom dijelu Hrvatske. To se uklapa u cjelokupnu viziju razvoja turizma koju valja temeljiti na deset načela, od kojih je jedno turizam na cijelom prostoru. Poznato je kako su primorski dijelovi Hrvatske turistički orijentirani, odnosno najveći dio turizma u Hrvatskoj se odvija upravo na tim prostorima, ali i grad Zagreb te pojedina zaštićena područja u kontinentalnom dijelu ističu se kao vrlo posjećene turističke destinacije. Budući da oslanjanje na proizvod sunce i more dugoročno neće pridonijeti znatnijem unapređenju konkurentske pozicije Hrvatske kao turističke destinacije, a time ni povećanju turističke potrošnje niti boljem korištenju razvojnih potencijala, Hrvatska se u razdoblju do 2020. godine mora pojačano okrenuti razvoju turističkih proizvoda koji će omogućiti ne samo veće korištenje raspoloživih kapaciteta izvan ljetnih mjeseci, nego i aktiviranje turističkih potencijala kontinentalne Hrvatske.²⁶ Nastoji se ovom strategijom potaknuti te ubrzati razvoj turizam i u ostalim kontinentalnim dijelovima Hrvatske. Ubrzavanje razvoja kontinentalnog turizma neće biti moguće bez kapitalnih investicija u resursno-atraksijsku osnovu uz znatno korištenje sredstava EU fondova.²⁷

Na području Republike Hrvatske postoje brojne destinacije i regije čiji turistički potencijal još uvijek nije dovoljno prepoznat s obzirom na atraktivnost njihovih prirodnih i društvenih karakteristika. Jedna od takvih destinacija jest i Varaždinska županija, odnosno njezini pojedini dijelovi.

Varaždinska županija glasi kao jedna od najkonkurentnijih županija što se tiče gospodarstva i njegovog razvoja. Karakteriziraju je izuzetno povoljan zemljopisni položaj, dobra gospodarska infrastruktura i razvijeno poduzetništvo. Jedna je od najgušće naseljenih županija u Hrvatskoj 140 stan./km² ²⁸ (Hrvatska 76 stan./ km²), što ujedno znači visoku koncentraciju ljudi i radne snage na malom području. Promatrajući gospodarsku strukturu Varaždinske županije, ona ne spada u prostor koji se može identificirati kao turistički orijentiran i razvijen. U ukupnoj strukturi dolazaka i noćenja u Republici Hrvatskoj, Varaždinska županija je u 2017. godini imala 61 257 dolazaka²⁹, što je u omjeru s ukupnim brojem dolazaka u Hrvatskoj

²⁶ Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine [Internet], raspoloživo na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_05_55_1119.html [15.5.2019.]

²⁷ Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine [Internet], raspoloživo na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_05_55_1119.html [15.5.2019.]

²⁸ Hrvatska gospodarska komora (2016): Ukratko o gospodarstvu Varaždinske županije, Varaždin [Internet], raspoloživo na: <https://hgk.hr/documents/ukratko-o-vz-gospodarstvu-hrv-2-201657ac24f3dae51.pdf>

²⁹ Državni zavod za statistiku (2018): Priopćenje, Dolasci i noćenja turista u 2017., Zagreb [Internet], raspoloživo na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2017/04-03-02_01_2017.htm [05.06.2019.]

0,35% ukupnih dolazaka i 141 512 noćenja³⁰, odnosno 0,16% ukupnih noćenja u Republici Hrvatskoj.

Varaždinska županija se trenutno smatra tranzitnim prostorom, budući da veliki dio turista u sezoni prolazi ovim prostorom prema obali (Česi, Poljaci, Slovaci, Mađari), ali također nalazi se i u blizini turistički emitivnih tržišta (Austrija, Slovenija, Mađarska) što govori kako postoji cirkulacija turista na ovom prostoru i da je lokacija povoljna za razvoj turizma što dokazuje da bi trebalo poraditi na njenom turističkom razvoju samo se postavlja pitanje kako turiste zadržati i privući da ostanu u Varaždinskoj županiji.

Kako je i napisano u Strategiji razvoja turizma Republike Hrvatske ističe se poticanje i razvoj turizma kontinentalnog dijela Republike Hrvatske u koji spada i Varaždinska županija.

Osim gospodarskih i geografskih karakteristika Varaždinske županije, postoji i bogata te raznovrsna resursna osnova koja čini potencijal za rast i razvoj turizma u županiji. Da se promišlja o takvoj vrsti razvoja na razini županije dokazuje i strateški dokument razvoja turizma donijet za razdoblje od 2015. do 2025. godine³¹.

Kako se ističe u važnijim strateškim dokumentima kako na razini Europske unije, tako i nacionalnoj, ali i županijskoj, za ulaganje u područja kojima se povećava rast, važnost i potencijal fondova Europske unije može odigrati značajnu ulogu. Već je istaknuto da je turizam specifičan sektor u kojem se isprepliću brojne druge djelatnosti te on sam za sebe ne može opstati, može se zaključiti kako postoji velika važnost ulaganja u turizam za postizanje ciljeva koji su prvotno navedeni u dokumentu Europa 2020.

Budući da postoji potencijal i da postoje dokumenti koji podržavaju razvoj turizma na području Varaždinske županije, u ovom radu pažnja će biti posvećena EU fondovima i mogućnostima koje oni nude za financiranje razvoja turizma te je li prepoznata važnost fondova Europske unije u Varaždinskoj županiji.

Dakle sama problematika ovog rada temelji se na kompleksnosti dobivanja poticaja za turizam od EU, shvaćanju važnosti fondova Europske unije u ovom sektoru te realizacija tih poticaja za sektor turizma na području Varaždinske županije.

³⁰ Državni zavod za statistiku (2018): Priopćenje, Dolasci i noćenja turista u 2017., Zagreb [Internet], raspoloživo na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2017/04-03-02_01_2017.htm [05.06.2019.]

³¹ Institut za turizam (2015): Strategija razvoja turizma Varaždinske županije 2015.-2025., Zagreb [Internet], raspoloživo na: <http://www.varazdinska-zupanija.hr/repository/public/2015/4-savjetovanje/gospodarstvo/rujan/15-09-strategija-razvoja-turizma.pdf>

1.2. Predmet istraživanja

Iz problema ovog istraživanja može se razlučiti njegov predmet. Prvenstveno želi se uočiti i saznati koji su to europski fondovi, odnosno programi te u kolikoj su mjeri do sada korišteni i kakva je trenutna namjera njihova iskorištavanja za poticanje razvoja različitih turističkih projekata na području Varaždinske županije. Nadalje, želi se saznati važnost EU fondova u unaprjeđenju razvoja turizma, posebice na području Varaždinske županije koja još uvijek nije dovoljno prepoznata kao turistička destinacija.

1.3. Istraživačka pitanja

S obzirom na deskriptivnu prirodu ovog istraživanja, u radu se postavljaju sljedeća istraživačka pitanja:

1. Kakav je stav EU prema turizmu i poticanju njegova razvoja?
2. Koji su fondovi i programi Europske unije relevantni za poticanje razvoja turizma?
3. Koja su ključna područja turizma najzastupljenija u programima (su)financiranja od strane EU?
4. Postoji li veći interes privatnih ili javnih subjekata za korištenje sredstava EU fondova u turizmu?
5. Kakva je iskorištenost izvora financiranja EU namijenjenih određenim turističkim aktivnostima/projektima ukupno i/ili na razini država članica?
6. Jesu li EU fondovi prepoznati kao važan čimbenik za poticanje razvoja turizma u Varaždinskoj županiji?
7. Koji su fondovi (izvori sredstava) najviše korišteni za razvojne projekte u turizmu u Varaždinskoj županiji?
8. Kakva je učinkovitost povlačenja sredstava EU fondova za razvoj turizma Varaždinske županije?
9. Kakvi su efekti prikupljenih i investiranih sredstava u razvojnu turizma Varaždinske županije?

1.4. Ciljevi istraživanja

Ovim radom se želi postići nekoliko ciljeva. Primarni, osnovni cilj ovog rada je u skladu s istraživačkim pitanjima, a to je istražiti, analizirati i prikazati EU fondove te posebno istaknuti dijelove tih fondova koji se mogu iskoristiti u svrhu razvoja turizma. Također, želi se teorijski obraditi pojam i funkcioniranje Europske unije, dotaknuti se osnovne strategije Unije i javne turističke politike, ali i načina na koji funkcionira financiranje iz kojeg proizlaze i fondovi Europske unije. Osim toga, cilj je na temelju dubinskog intervjua saznati jesu li fondovi Europske unije prepoznati u Varaždinskoj županiji kao potencijalni čimbenik razvoja turizma u dosadašnjem razdoblju te kakve su perspektive njihova korištenja ubuduće.

1.5. Metode istraživanja

U ovom radu primjenjuju se dvije vrste istraživanja, teorijsko i empirijsko istraživanje.

S obzirom na potrebe diplomskog rada, u teorijskom dijelu istraživanja korištene su sljedeće metode:

- „Induktivna metoda – sustavna primjena induktivnog načina zaključivanja kojim se na temelju analize pojedinačnih činjenica dolazi do zaključka o općem sudu, od zapažanja konkretnih pojedinačnih slučajeva dolazi do općih zaključaka;
- Deduktivna metoda - sustavna primjena deduktivnog načina zaključivanja u kojem se iz općih sudova izvode posebni i pojedinačni zaključci;
- Metoda analize – postupak znanstvenog istraživanja raščlanjivanjem složenih pojmova, sudova i zaključaka na njihove jednostavnije sastavne dijelove i elemente;
- Metoda sinteze – postupak znanstvenog istraživanja i objašnjavanja stvarnosti putem sinteze jednostavnih sudova u složenije;
- Metoda dokazivanja i opovrgavanja – utvrđivanje točnosti neke spoznaje i dokazivanje pogrešnosti teze;
- Deskriptivna metoda – postupak jednostavnog opisivanja ili očitovanja činjenica, procesa i predmeta u prirodi i društvu te njihovih empirijskih potvrđivanja odnosa i veza, ali bez znanstvenog tumačenja i objašnjavanja;

- Komparativna metoda – postupak uspoređivanja istih ili srodnih činjenica, pojava, procesa i odnosa, odnosno utvrđivanje njihove sličnosti i razlike u njihovu ponašanju i intenzitetu³².

Također, provodi se i empirijsko istraživanje pomoću dubinskog intervjua. S obzirom na okolnosti izazvane pandemijom korona virusa, intervjuiralo se nekoliko predstavnika ključnih javnih i privatnih dionika.

1.6. Doprinos istraživanja

Istraživanja u ovom radu mogu doprinijeti jasnijem i boljem shvaćanju korištenja sredstava Europske unije odnosno njihovih razvojnih učinaka. Ovaj rad pruža pregled svih aktualnih fondova i programa iz kojih se može doći do sredstava namijenjenih razvoju turizma. Analizom, istraživanjem i dubinskim intervjuom saznalo se koriste li se uopće EU fondovi za poticanje razvoja turizma u Varaždinskoj županiji, u kojoj mjeri i na kakve oblike turizma su usmjerena sredstva. Budući da se bliži kraj financijskog razdoblja doneseni su zaključci o prepoznavanju i iskoristivosti fondova te utjecaju sredstava prikupljenih iz fondova na cjelokupan razvoj destinacije (županije).

1.7. Struktura rada

U uvodnom dijelu predstavljena je problematika i predmet ovog istraživanja na temelju kojeg su sastavljena istraživačka pitanja. Sljedeće se navode svrha i ciljevi istraživanja kao i metode pomoću kojih su provedena istraživanja te doprinos i struktura rada.

U drugom dijelu rada objašnjava se teorijski aspekt Europske unije i približava način njenog funkcioniranja, govori se o ciljevima, javnim politikama i načinu financiranja te kako Europska unija financira razvojne procese.

Nadalje, treći dio se odnosi na relevantne programe i fondove Europske unije te je prikazan presjek aktualnih fondova do 2020.

Četvrti dio je posvećen turizmu i njegovoj važnost u Europskoj uniji, javnoj turističkoj politici, a najvećim dijelom fondovima i programima koji potiču turistički razvoj.

³² Tkalac Verčić A., Sinčić Ćorić, D. i Pološki Vokić, N., (2011): Priručnik za metodologiju istraživačkog rada: kako osmisлити, provesti i opisati znanstveno i stručno istraživanje, 2. izd. M.E.P., Zagreb

Peti dio se odnositi na Hrvatsku i njenu turističku politiku, pretpristupne programe Europske unije, ali i situaciju nakon ulaska u Europsku uniju, korištenje fondova na nacionalnoj razini, pregled mjera unutar programa namijenjeni turizmu, nekoliko primjera projekata u turizmu financiranih EU fondovima i institucionalnu podršku koja se može pronaći vezano uz fondove.

Šesti dio je posvećen Varaždinskoj županiji, razvoju turizma u županiji, spomenuta je i institucionalna podrška, odnosno tko od institucija i na koji način podržava turistički razvoj u županiji.

U sljedećem dijelu predstavljena su pitanja korištena u dubinskom intervjuu te rezultati i odgovori dobiveni provedbom istih te su donijeti određeni zaključci i odgovori na prethodno postavljena istraživačka pitanja.

Posljednji dio je zaključak u kojem su spojene sve prethodno spoznate činjenice i podaci u radu. Na kraju rada prikazan je popis korištene literature, popis prikaza i slike te prilozi.

2. EUROPSKA UNIJA-POVIJEST I NAČIN DJELOVANJA

2.1. Povijest i ciljevi razvoja EU

Europska unija rezultat je postupne, dugotrajne integracije europskih zemalja.³³ Početci Europske unije prvenstveno su bili vezani uz gospodarsku suradnju nekoliko država i to Belgije, Francuske, Italije, Luksemburga, Nizozemske i Njemačke. Ta ekonomska integracija ovih šest država 1950-ih godina stvorila je Europsku zajednicu za ugljen i čelik, a glavni cilj ujedinjavanja zemalja je bilo ostvarivanje mira, odnosno obustavljanje čestih i krvavih međususedskih ratova.

U sljedećoj tablici možemo vidjeti prikaz kronologiju najvažnijih događaja u povijesti stvaranja Europske unije pa sve do danas.

Tablica 1: Kronologija važnijih događanja u povijesti Europske unije

1950.	Europska zajednica za ugljen i čelik
1957.	Ugovor iz Rima
1985.	Schengenski sporazum
1986.	Jedinstveni europski akt – temelj kohezijske politike
1993.	Ugovor iz Maastrichta – Osnovana Europska unija
1997.	Ugovor iz Amsterdama
2001.	Ugovor iz Nice
2002.	Uvođenje zajedničke valute EURO
2004.	Najveće proširenje – 10 novih članica
2007.	Ugovor iz Lisabona / Ulazak država s nižim životnim standardom
2013.	EU 28 - zadnji ulazak novih članica (Hrvatska)
2020.	BREXIT

Izvor: Vlastiti prikaz

Povijest Europske unije obilježile su promjene u nazivu, svrha integracije zemalja, koja je iz gospodarske suradnje prešla i u političku, zatim pridruživanje sve većeg broja novih članica, a

³³ Bogovič, F., Kirbiš Rojs, M. (2018): Sredstva Evropske unije od teorije do prakse, Beletrina, Ljubljana, str. 8.

samim time i razni ugovorima kojima su riješena pitanja institucionalne prilagodbe proširenja Unije, ali i utvrđivanje ovlasti Europske unije i država članica.

Danas Europska unija broji 27 država članica. Donedavno je EU brojila 28 država članica, što je bio najveći broj članica kroz povijest. S obzirom da je Velika Britanija 2017. godine pokrenula proces izlaska iz Europske unije, to je bila najava prvog napuštanja u povijesti Europske unije koja se do tad uvijek širila. Sporazumom o povlačenju, koji je stupio na snagu 31.siječnja 2020. godine, Velika Britanija službeno nije više država članica Europske unije.

Jedno od obilježja EU jest jedinstveno tržište koje tvori „četiri sloboda“, odnosno slobodno kretanje ljudi, roba, usluga i kapitala. Jedinstveno tržište daje građanima EU brojne nove, ali i jednake mogućnosti na prostoru drugih država članica čime se ujedno i podiže njihov životni standard. Države članice su svojim članstvom i dalje suverene i neovisne. Ipak, one ujediniuju dio svoje suverenosti donošenjem zajedničkih odluka u zajedničkim institucijama kao što su Europski parlament, koji biraju građani EU-a, te Europsko vijeće i Vijeće, koji predstavljaju nacionalne vlade.³⁴ Europske institucije svojim građanima nude i pravnu zaštitu, jer svaki građanin EU, osim prava koja ostvaruje kao državljanin države članice, ima dodatna prava (socijalna, politička, pravo na rad, boravak itd.) koja se nalaze u Povelja Europske unije o temeljnim pravima³⁵.

Europska unija temelji se na vladavini prava. To znači da se svako djelovanje EU-a temelji na ugovorima koje su dobrovoljnim demokratskim postupkom odobrile sve zemlje EU-a.³⁶

Za donošenje odluka na nivou Europske unije djeluju institucije kao što je Europski parlament, Europsko vijeće, Vijeće i Europska komisija.

Europski parlament, kao što je prethodno navedeno, tijelo EU koje se bira od strane građana na razdoblje od pet godina. Čini ga 751 zastupnik iz 28 zemalja članica, a glavna zasjedanja, plenarne sjednice, se održavaju 12 puta godišnje u Strasbourgu. Ovo tijelo ima tri glavne uloge:³⁷

1. Zakonodavna ovlast
2. Nadzorna ovlast

³⁴ Europska komisija (2014): Politike Europske unije: Kako funkcionira Europska unija, Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg, str. 44., [Internet], raspoloživo na: <https://publications.europa.eu/hr/publication-detail/-/publication/9a6a89dc-4ed7-4bb9-a9f7-53d7f1fb1dae/language-hr/format-PDF/source-search>, [13.05.2020.]

³⁵ Službeni list Europske unije (2016): Povelja Europske unije o temeljnim pravima, [Internet], raspoloživo na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016P/TXT&from=FR>

³⁶ Europska komisija (2018): Europska unija- Što je i što čini, Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg, str. 49.

³⁷ Europska komisija (2014): Politike Europske unije: Kako funkcionira Europska unija, Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg, str. 10., [Internet], raspoloživo na: <https://op.europa.eu/hr/publication-detail/-/publication/9a6a89dc-4ed7-4bb9-a9f7-53d7f1fb1dae/language-hr/format-PDF/source-search> [14.01.2020.]

3. Proračunski nadzor

Parlament zapravo dijeli zakonodavnu ovlast s Vijećem, odobrava, izmjenjuje ili odbija zakonodavne akte EU koje predlaže Europska komisija. Također, odlučuje o međunarodnim sporazumima i o proširenju Unije. Osim toga, nadzire rad institucija EU, a ponajviše Komisije. Nadležan je za izbor predsjednika Komisije, odnosno ima ovlast odobriti ili odbaciti imenovanje predsjednika Komisije. Što se tiče proračunskog nadzora, zajedno s Vijećem odobrava ili odbacuje proračun koji predlaže Europska komisija. Zastupnici su raspoređeni u 20 specijaliziranih stalnih odbora.³⁸ Između ostalih, osnovan je i Odbor za promet i turizam. Odbor je nadležan za:³⁹

1. pitanja razvoja zajedničke politike za željeznički, cestovni, unutarnji vodni, pomorski i zračni promet;
2. poštanske usluge;
3. turizam.

Europsko vijeće je važno tijelo Europske unije koje se sastoji od predsjednika i/ili premijera svih država članica Europske unije, ali i predsjednika Europske komisije. Europsko vijeće određuje opći smjer i političke prioritete Europske unije. Ono nije zakonodavna institucija EU-a i stoga ne pregovara niti donosi zakone EU-a. Međutim, ono utvrđuje program politike EU-a, obično usvajanjem zaključaka na sastancima Europskog vijeća, u kojima se utvrđuju problematična pitanja i mjere koje treba poduzeti.⁴⁰

Vijeće (Vijeće Europske unije) je zaduženo za donošenje zakonodavstva, usklađivanje politika država članica i definiranje vanjske politike EU te za donošenje proračuna zajedno s parlamentom Europske unije. Vijeće se sastoji od jednog ministra svake države članice pa je zbog tog razloga ovo tijelo još poznato i kao Vijeće ministara. Koji ministar države članice će sudjelovati na sastanku Vijeća, ovisi o samoj temi sastanka (promet, poljoprivreda, zaštita okoliša itd.) Vijećem predsjedaju država članica EU u razdoblju od šest mjeseci, nakon čega predsjedanje preuzima druga država članica. U 2020. u prvim šest mjeseci na redu je predsjedanje Hrvatske, a nakon nje, u drugoj polovici godine, Vijećem predsjedaju Njemačka.

Europska komisija ključna je institucija EU-a. Ona je jedina koja ima pravo izrađivati prijedloge za nove zakone EU-a, koje zatim šalje vijeću i Parlamentu na raspravu i

³⁸ Službena web stranica Europskog parlamenta [Internet], raspoloživo na: <https://www.europarl.europa.eu/committees/hr/about/introduction> [14.03.2020]

³⁹ Službena web stranica Europskog parlamenta [Internet], raspoloživo na: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/lastrules/ANN-06_HR.html?redirect [14.03.2020.]

⁴⁰ Službena web stranica Europskog vijeća [Internet], raspoloživo na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/european-council/> [14.01.2020.]

donošenje.⁴¹ Komisija pridonosi razvoju opće strategije EU-a, predlaže nove propise i politike EU-a te prati njihovu provedbu i upravlja proračunom EU-a.⁴² Sastoji se od članova, odnosno povjerenika, po jedan iz svake države članice EU. Većina zaposlenika radi u Bruxellesu ili Luxembourg, ali svaka država članica ima predstavništvo u svom glavnom gradu. Također, postoje i brojne agencije koje su uspostavljene za izvršavanje posebnih zadaća za Komisiju i koje se uglavnom nalaze u drugim europskim gradovima.⁴³

Danas se EU, u svom djelovanju, vodi postavljenim ciljevima i vrijednostima. Europska unija ima sljedeće ciljeve:⁴⁴

- promicati mir, svoje vrijednosti i dobrobit svojih građana
- zajamčiti slobodu, sigurnost i pravdu bez unutarnjih granica
- održivi razvoj na temelju uravnoteženog gospodarskog rasta i stabilnosti cijena, visoko konkurentno tržišno gospodarstvo s punom zaposlenosti i društvenim napretkom te zaštita okoliša
- boriti se protiv socijalne isključenosti i diskriminacije
- promicati znanstveni i tehnološki napredak
- pojačati ekonomsku, socijalnu i teritorijalnu koheziju te solidarnost među državama članicama
- poštovati bogatu kulturnu i jezičnu raznolikost
- uspostaviti ekonomsku i monetarnu uniju čija je valuta euro.

Način i pristup ispunjavanju ciljeva Europske unije svaka država članica potpisuje u Sporazumu o partnerstvu.

Hrvatska je postala punopravna članica Europske unije 01. srpnja 2013. godine.

⁴¹ Europska komisija (2017): Europa u 12 lekcija, Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg, str. 31.

⁴² Službena web stranica Europske komisije [Internet], raspoloživo na: https://ec.europa.eu/info/about-european-commission/what-european-commission-does_hr [15.01.2020.]

⁴³ Europska komisija (2017): Europa u 12 lekcija, Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg, str. 33.

⁴⁴ Službena web stranica Europske unije [Internet], raspoloživo na: https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-in-brief_hr [16.01.2020.]

2.2. Javne politike EU

Europska unija djeluje u mnogim područjima politika u kojima su europski čelnici zajedničko djelovanje ocijenili korisnim.⁴⁵

Povezivanje i suradnja država članica, kako u ekonomskom tako i u političkom smislu, zapravo označava donošenje niza zajedničkih odluka. Već u prethodnom poglavlju spominje se kako Europska unija od svojih početaka teži stvaranju jedinstvenog tržišta koji se temelji na slobodi kretanja četiri faktora. Kako sve države članice nemaju iste okolnosti za sudjelovanje u zajedničkom tržištu, EU je stvorila politike u vidu mehanizama ispravljanja i ublažavanja razlika. Te „četiri slobode“ čine temeljne stupove politika kojima je primarni cilj uklanjanje tržišnih prepreka između država članica, poput carina na razmjenu roba, kvota na uvoz dobara ili zapreka u pružanju usluga ili osnivanja tvrtki.⁴⁶

Zapravo politike Europske unije odražavaju njene ciljeve, a kreiraju se kako bi koristile građanima, poduzećima i drugim dionicima u EU-u. Europska komisija ima aktivnu ulogu u oblikovanju i provedbi politika EU-a, redovito ocjenjuje svoje politike i izvješćuje o njima.⁴⁷

EU stvara javne politike u čitavom nizu područja, ali nema u svim područjima jednake nadležnosti. Pod nadležnostima EU-a podrazumijevamo pravne ovlasti koje institucijama EU-a stoje na raspolaganju kako bi se bavile nekom javnom politikom i donosile odluke koje zatim države članice moraju provoditi.⁴⁸ Nadležnosti EU-a dijele se u tri kategorije:⁴⁹

- EU ima isključivu nadležnost (članak 3. UFEU-a) (djelovati može samo EU)
- nadležnosti se dijele između EU-a i država članica (članak 4. UFEU-a) (države članice mogu djelovati *samo* ako je EU odlučio da neće djelovati)
- EU ima nadležnost za podupiranje, koordiniranje i dopunjivanje djelovanja država članica (članak 6. UFEU-a) — u tim područjima EU *ne* može donositi pravno obvezujuće akte kojima se zahtijeva da države članice usklade svoje zakone i propise.

⁴⁵ Europska komisija (2017): Europa u 12 lekcija, Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg, str. 37.

⁴⁶ Jelovčić, A. et. al. (2018): EU pismenost: Učimo o EU, GONG, str. 34., [Internet], raspoloživo na: <https://bib.irb.hr/datoteka/994849.Prirunik-Ucimo-o-EU.pdf> [05.12.2019.]

⁴⁷ Službena web stranica Europske komisije [Internet], raspoloživo na: https://ec.europa.eu/info/about-european-commission/what-european-commission-does/strategy-and-policy_hr [16.01.2020.]

⁴⁸ Jelovčić, A. et. al., op. cit., str. 31.

⁴⁹ Službena web stranica Europske komisije [Internet], raspoloživo na: <http://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/competences/faq?lg=hr> [13.05.2020.]

Neke od zajedničkih politika Europske unije jesu: ⁵⁰

- Jedinstveno tržište
- Regionalna politika Europske unije
- Kohezijska politika Europske unije
- Zajednička poljoprivredna politika Europske unije
- Socijalna politika Europske unije
- Politika zaštite okoliša Europske unije
- Ekonomska i monetarna unija Europske unije
- Prometna politika Europske unije
- Politika tržišnog natjecanja Europske unije
- Potrošačka politika Europske unije.

U sljedećoj tablici prikazane su neke politike podijeljene prema nadležnosti koju Europska unija ima u donošenju odluka vezano uz iste.

Tablica 2: Pregled nadležnosti Europske unije

Isključiva nadležnost EU-a	Podijeljene nadležnosti	Nadležnost podupiranja, koordiniranja i dopunjavanja
Politika carina Politika tržišnog natjecanja Monetarna politika Zajednička trgovinska politika Zajednička ribarska politika	Politika jedinstvenog tržišta Socijalna politika (dijelovi) Poljoprivredna politika Okolišna politika Politika zaštite potrošača Prometna politika Energetska politika Kohezijska politika Razvojna i humanitarna politika Politika istraživanja i razvoja ...	Zdravstvena politika Kulturna politika Socijalna politika Politika zapošljavanja Ekonomska politika Obrazovna politika Politika prema mladima Industrijska politika Turizam ...

Izvor: <https://bib.irb.hr/datoteka/994849.Prirunik-Ucimo-o-EU.pdf>

Vrijedi istaknuti jednu od najstarijih politika Europske unije, a to je Zajednička poljoprivredna politika. Zajednička poljoprivredna politika, koja se ne dotiče samo strogo poljoprivrede, već i cjelokupnog ruralnog razvoja, okoliša, šumarstva, organskog uzgoja, kvalitete poljoprivrednih proizvoda i slično. Podržava moderan, tržišno orijentiran poljoprivredni sektor koji osigurava sigurnu, pristupačnu, visokokvalitetnu hranu,

⁵⁰ Službena web stranica Ministarstva uprave [Internet], raspoloživo na: <https://uprava.gov.hr/sto-su-to-zajednicke-politike-europske-unije-i-kako-funkcioniraju/12396> [20.12.2019.]

proizvedenu na održiv način i poštujući stroge standarde (okoliš, dobrobit životinja, sigurnost hrane, itd.), kao i potporu ulaganjima u šire ruralno gospodarstvo.⁵¹

Zasigurno jedna od najznačajnijih politika Europske unije je Kohezijska politika, koja se još naziva i Regionalna politika. Ova glavna investicijska politika primjerena je svim regijama i mjestima Europske unije. Usmjerena je na stvaranje novih radnih mjesta, podizanje poslovne konkurentnosti, gospodarski rast, dugoročni i održiv razvitak te općenito povećanje kvalitete života građana Europske unije.⁵² Osnovna svrha kohezijske politike jest smanjiti značajne gospodarske, socijalne i teritorijalne razlike koje postoje između regija Europske unije, ali i jačati globalnu konkurentnost europskog gospodarstva.⁵³ Upravo zbog toga većina sredstava namijenjena je pomoći slabije razvijenim zemljama i regijama EU-a kako bi dostigle ostale.

Instrumenti provođenja politika nisu samo uredbe, odredbe i odluke, nego i financijska sredstva. Iz tih financijskih sredstava nastaju programi i fondovi EU-a.⁵⁴

2.3. Način financiranja EU

Financijska sredstva Europske unije definirana su proračunom. Proračun EU je prvenstveno namijenjen potpori gospodarskog rasta, ostvarivanju radnih mjesta i regionalnom razvoju.⁵⁵

Za formiranje proračuna su odgovorni Vijeće ministara i Parlament, a za provođenje Europska komisija.⁵⁶ Izvori prihoda EU-a doprinosi su država članica, uvozne carine na proizvode iz trećih zemalja i novčane kazne određene u slučaju kada poduzeća ne poštuju pravila EU-a.⁵⁷

Europska unija uvela je višegodišnji financijski okvir kojim se određuje dugoročan proračun EU od najmanje 5 godina. Time se određuju neka ograničenja u potrošnji za cijelu Europsku uniju, ali i za raznovrsna područja djelovanja. Također, dugoročnost proračuna osigurava njegovu predvidljivost što u konačnici dovodi do djelotvornijih politika i programa Europske

⁵¹ Službena web stranica Europske komisije [Internet], raspoloživo na: https://ec.europa.eu/info/policies/agriculture-and-rural-development_en [19.12.2019.]

⁵² Europska komisija (2018): Europska unija, Što je i što čini, Ured za publikacije Eurpske unije, Luxembourg, str. 21.

⁵³ Web stranica Europski strukturni i investicijski fondovi [Internet], raspoloživo na: <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/> [19.12.2019.]

⁵⁴ Belić, M., Štilinović, J. (2013): EU fondovi i programi za turizam, Nova knjiga rast, Zagreb, str. 17.

⁵⁵ Bogović, F., Kirbiš Rojs, M., op. cit., str. 49.

⁵⁶ Belić, M., Štilinović, J., op. cit., str. 21.

⁵⁷ Službena web stranica Europske unije [Internet], raspoloživo na: https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-budget/revenue-income_hr [21.12.2019.]

Unije. Kada se donese višegodišnji financijski okvir, zna se okvirno koliko novaca ima za koju zemlju, koliki doprinos proračunu se od koje zemlje očekuje, kako će novci biti raspoređeni po fondovima i programima, tko će njima upravljati i kakva su pravila.⁵⁸

Svrha višegodišnjeg financijskog okvira je sljedeća:⁵⁹

- usklađenje potrošnje EU-a s njegovim političkim prioritetima
- osiguravanje proračunske discipline EU-a
- olakšavanje donošenja godišnjeg proračuna EU-a
- povećanje predvidljivosti financija EU-a.

Aktualni višegodišnji financijski okvir primjenjuje se od 1. siječnja 2014. godine, a vrijedi za razdoblje od 7 godina, što znači za razdoblje 2014.-2020. Rashodi EU-a za razdoblje 2014. – 2020. podijeljeni su u šest širokih kategorija ili „naslova”:⁶⁰

1. Pametan i uključiv rast
 - a. Konkurentnost za rast i radna mjesta
 - b. Ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija
2. Održivi rast: prirodni resursi
3. Sigurnost i građanstvo
4. Globalna Europa
5. Administracija
6. Naknade

Proračun 2014-2020 iznosi oko 1 070 milijardi eura.⁶¹

Kako se približava kraj ovog financijskog razdoblja, raspravlja se o novom sedmogodišnjem financijskom razdoblju. Predsjedništvo je predložilo ukupnu razinu od 1 087 milijardi eura, koja predstavlja 1,07 % bruto nacionalnog dohotka (BND) EU-a s 27 država članica.⁶² Na

⁵⁸ Belić, M., Štilinović, J., op. cit., str.21.

⁵⁹ Službena web stranica Europsko vijeće i Vijeće Europske unije [Internet], raspoloživo na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/eu-budgetary-system/multiannual-financial-framework/> [19.01.2020.]

⁶⁰ Službena web stranica Europsko vijeće i Vijeće Europske unije [Internet], raspoloživo na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/eu-budgetary-system/multiannual-financial-framework/mff-2014-2020/> [19.01.2020.]

⁶¹ Bogovič, F., Kirbiš Rojs, M., op. cit., str. 50.

⁶² Službena web stranica Europskog vijeća i Vijeća Europske unije [Internet], raspoloživo na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/eu-budgetary-system/multiannual-financial-framework/mff-negotiations/> [20.01.2020.]

zadnjem sastanku Europskog vijeća naglašeno je kako će financijski okvir u sljedećem razdoblju znatno doprinijeti djelovanju u području klime, ali se pregovori i dalje nastavljaju.

Iz višegodišnjeg financijskog okvira proizlaze godišnji proračuni, koji moraju biti u skladu s njegovim postavljenim ograničenjima, odnosno „gornjim granicama“.

Samo 6% tog proračuna koristi se za administraciju Europske unije, dok se 94% proračuna vraća građanima, gradovima, regijama, poljoprivrednicima i poduzetnicima kroz programe i projekte financirane EU fondovima.⁶³

Novci se moraju iskorištavati u skladu s ciljevima Europe 2020, sektorskih javnih politika EU-a i zemlje članice te u skladu s nacionalnim planovima (koji se zovu operativni programi).⁶⁴

⁶³ Web portal o EU fondovima [Internet], raspoloživo na: <https://www.eu-projekti.info/europska-unija/proracun-europske-unije/> [20.01.2020.]

⁶⁴ Belić, M., Štilinović, J., op. cit., str. 23.

3. FONDOVI EUROPSKE UNIJE

3.1. Strateški okvir razvoja –Europa 2020

Aktualni strateški razvojni plan Europske unije je „Europa 2020“⁶⁵.

U oblikovanju ove strategije za razdoblje 2010. - 2020. vodilo se načelima promjena i preobrazbe koje su bile potrebne zbog velike svjetske gospodarske krize, ali i prisustvom negativnih trendova u obliku izazova koji su sve jače vidljivi. Kratkoročni prioritet ove strategije jest uspješan izlazak iz krize, ali ujedno i postizanje održive budućnosti.

Strategija Europa 2020. predlaže tri prioriteta koji se međusobno nadopunjuju:⁶⁶

1. Pametan rast: razvijanjem ekonomije utemeljene na znanju i inovaciji.
2. Održiv rast: promicanje ekonomije koja učinkovitije iskorištava resurse, koja je zelenija i konkurentnija.
3. Uključiv rast: njegovanje ekonomije s visokom stopom zaposlenosti koja donosi društvenu i teritorijalnu povezanost.

Kako bi se točno znalo što Europska unija želi postići ovim prioritetima do 2020., određeni su sljedeći konkretni ciljevi⁶⁷:

- ✓ Zaposlenost: 75% ljudi u dobi od 20-64 godine zaposleno
- ✓ Istraživanje i razvoj: 3% BDP-a Europske unije ulaže se u istraživanje i razvoj
- ✓ Klimatske promjene i energetska održivost: smanjenje emisije stakleničkih plinova za 20 ili čak 30 %, 20 % energije iz obnovljivih izvora, povećanje energetske učinkovitosti za 20 %
- ✓ Obrazovanje: smanjenje postotka osoba koje rano napuštaju školovanje ispod 10%
- ✓ Borba protiv siromaštva: 20 milijuna manje siromašnih ljudi ili na granici siromaštva i društvene isključenosti

⁶⁵ Europska komisija (2010): Priopćenje komisije, Europa 2020, Strategija za pametan, održiv i uključiv rast, Bruxelles [Internet], raspoloživo na: <https://strukturfondovi.hr/wp-content/uploads/2017/03/Strategija-EUROPA-2020.-hr.pdf> [20.01.2020.]

⁶⁶ Europska komisija (2010): Priopćenje komisije, Europa 2020, Strategija za pametan, održiv i uključiv rast, Bruxelles, str. 6., [Internet], raspoloživo na: <https://strukturfondovi.hr/wp-content/uploads/2017/03/Strategija-EUROPA-2020.-hr.pdf> [20.01.2020.]

⁶⁷ Službena web stranica Europske komisije [Internet], raspoloživo na: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/what/investment-policy/ [25.11.2019.]

Strategija Europa 2020. oslanja se na mnoge druge politike i aktivnosti EU-a poput jedinstvenog tržišta, proračuna EU-a (koji se strateški koristi kao podrška prioritetnim područjima strategije Europa 2020.) i trgovinske politike EU-a (kojom se, primjerice, promiču čvršći trgovinski odnosi kako bi se europskim poduzećima omogućio pristup javnoj nabavi i programima istraživanja u trećim zemljama).⁶⁸

3.2. Europski fondovi i programi kao izvori financiranja razvoja država članica

Europski fondovi i programi su instrumenti koji pomažu u provedbi strategije Europa 2020, ali i poticanju provedbe pojedinih politika Europske unije. EU fondovi su novac europskih građana koji se, sukladno određenim pravilima i procedurama, dodjeljuju raznim korisnicima za provedbu projekata koji trebaju pridonijeti postizanju spomenutih ključnih javnih politika EU.⁶⁹ Drugim riječima, pružanjem mogućnosti dobivanja sredstva iz EU fondova potiče se ulaganje u segmente koji su vrlo bitni za ispunjavanje zajedničkih ciljeva strategije Europa 2020.

Već je spomenuto kako novac građana, odnosno doprinosi država članica čine dio sredstava koji čine višegodišnje financijske okvire i godišnje proračune, a iz toga se određuje koliko točno novaca Europske unije se odvaja za pojedine fondove. Pravo na korištenje fondova, odnosno strukturnih instrumenata i programa dobivaju sve države svojim pristupanjem i članstvom u Europsku uniju.

EU financira širok raspon projekata i programa u područjima kao što su:⁷⁰

- regionalni i urbani razvoj
- zapošljavanje i socijalna uključenost
- poljoprivreda i ruralni razvoj
- pomorska i ribarstvena politika

⁶⁸ Europska komisija (2015): Politike Europske unije: Europa 2020.: europska strategija rasta, Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg, str. 4., [Internet], raspoloživo na: [https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/00%20Foto%20mobitel/Europski%20semestar/Dokumenti%20i%20publikacije/Bro%C5%A1ura%20Europa%202020%20\(EK%202014\).pdf](https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/00%20Foto%20mobitel/Europski%20semestar/Dokumenti%20i%20publikacije/Bro%C5%A1ura%20Europa%202020%20(EK%202014).pdf) [20.01.2020.]

⁶⁹ Web stranica Europski strukturni i investicijski fondovi [Internet], raspoloživo na: <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/> [23.01.2020.]

⁷⁰ Službena web stranica Europske unije [Internet], raspoloživo na: https://europa.eu/european-union/about-eu/funding-grants_hr [01.12.2019.]

- istraživanje i inovacije
- humanitarna pomoć.

Svaka država članica nakon dodijeljenih sredstava raspisuje operativne programe, odnosno dokumente koji detaljnije opisuju te razrađuju mjere i aktivnosti za učinkovitu provedbu i korištenje ESI fondova.⁷¹

3.3. Programsko razdoblje 2014.-2020. - aktualni fondovi i programi

Najvažniji izvor financiranja jesu Europski strukturni i investicijski fondovi (ESI). To je naziv za 5 fondova koji proizlaze iz Kohezijske politike, Zajedničke poljoprivredne politike i Zajedničke ribarstvene politike.

Europske strukturne i investicijske fondove čine:

- I. Europski fond za regionalni razvoj (EFRR)
- II. Europski socijalni fond (ESF)
- III. Kohezijski fond
- IV. Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR)
- V. Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EFPR)

Ukupna vrijednost ovih fondova u razdoblju 2014.- 2020. iznose 646 451 456 447 EUR, od toga 463 061 987 213 EUR financirano od strane EU, a ostatak sufinancirano iz nacionalnih budžeta.⁷²

Zajednička načela, pravila i standardi za djelovanje europskih strukturnih i investicijskih fondova (ESI fondovi) za razdoblje 2014. – 2020. uređena su Uredbom o zajedničkim odredbama za europske strukturne i investicijske fondove.⁷³

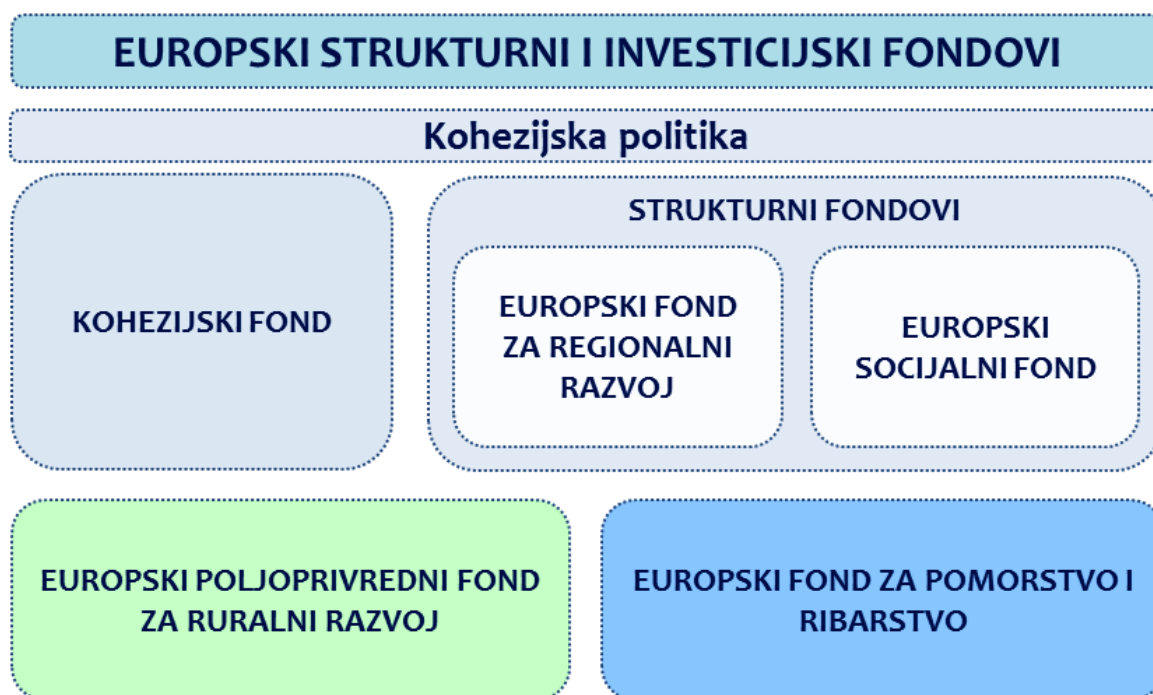
⁷¹ Web stranica Europski strukturni i investicijski fondovi [Internet], raspoloživo na: <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/esi-fondovi-2014-2020/> [24.01.2020.]

⁷² Službena web stranica Europske komisije, Europski strukturni i investicijski fondovi, Podaci [Internet], raspoloživo na: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/overview#> [28.01.2020.]

⁷³ Službena web stranica EUR-Lexa [Internet], raspoloživo na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=celex:32013R1303> [01.02.2020.]

Uredbom je, također, uvedena i terminologija za lakše razumijevanje ovih fondova. Europski strukturni i investicijski fondovi se sastoje od prethodno nabrojanih 5 fondova. Kada se govori o strukturnim fondovima tada se misli na Europski fond za regionalni razvoj i Europski socijalni fond. Fondovi označavaju tri fonda koji proizlaze iz Kohezijske politike, a to su EFRR, ESF i Kohezijski fond.

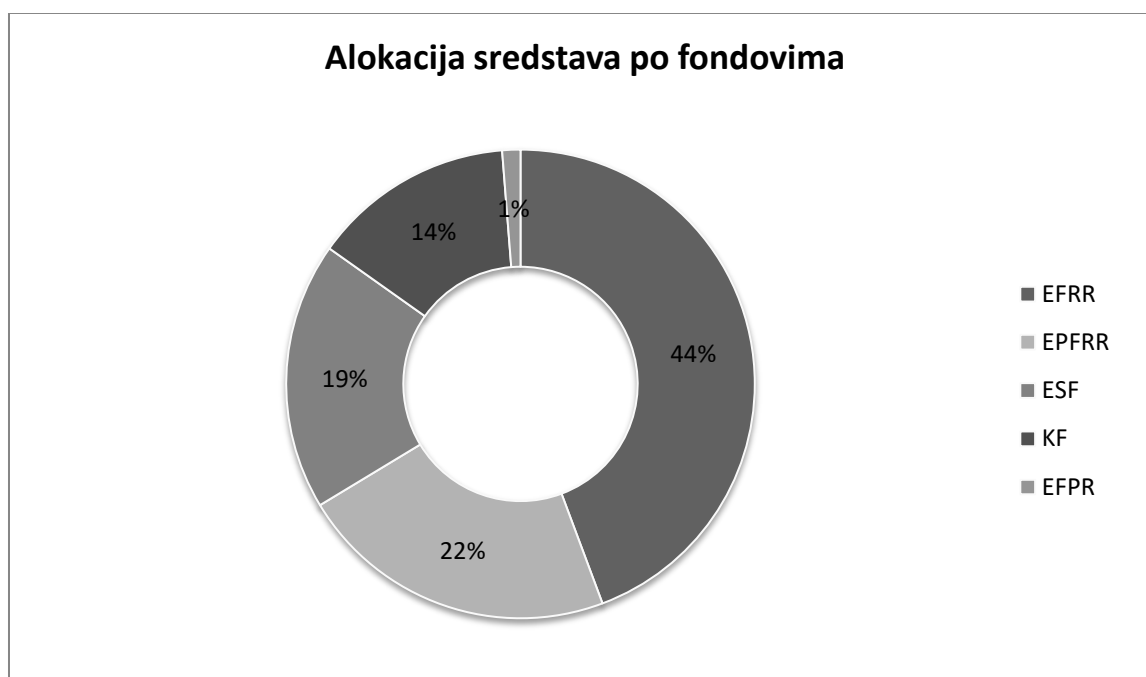
Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj je financijski instrument Zajedničke poljoprivredne politike, dok iz Zajedničke ribarstvene politika proizlazi Europski fond za pomorstvo i ribarstvo. Za lakše shvaćanje, na sljedećoj slici se može vidjeti prethodno objašnjenje pojmova.

Slika 1: Europski strukturni i investicijski fondovi

Izvor: <http://www.strukturnifondovi.hr/eu-fondovi>, 22.12.2019.

Na sljedećem grafikonu vidljivo je kako Europski fond za regionalni razvoj, uspoređujući sa sredstvima drugih ESI fondova, raspolaže najvećim udjelom sredstava. U brojkama to bi iznosilo 278.550 milijardi EUR⁷⁴ dostupnih sredstava ovom fondu. Nakon EFRR-a, najviše sredstava otpada na Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj i to nešto više od 150.332 milijarde EUR⁷⁵. Slijede Europski socijalni fond (19%) i Kohezijski fond (14%) te Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (1%).

Grafikon 1: Alokacija EU sredstava po fondovima

Izvor: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/overview#>, 28.01.2020.

Na stranicama Europske komisije može se pronaći više od 50 aktualnih programa financiranja koje provodi Europska unija, među kojima se također nalaze već prethodno spomenuti fondovi.⁷⁶

⁷⁴ Službena web stranica Europske komisije, Europski strukturni i investicijski fondovi, Podaci [Internet], raspoloživo na: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/overview#> [27.02.2020.]

⁷⁵ Službena web stranica Europske komisije, Europski strukturni i investicijski fondovi, Podaci [Internet], raspoloživo na: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/overview#> [27.02.2019.]

⁷⁶ Službena stranica Europske komisije [Internet], raspoloživo na: https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/funding-opportunities/funding-programmes/overview-funding-programmes_en [24.01.2020.]

Neki od programa Unije jesu:⁷⁷

- Zdravlje za rast – Treći višegodišnji program djelovanja EU na području zdravstva za razdoblje 2014. – 2020.
- Program za konkurentnost poduzeća te malih i srednjih poduzeća (COSME 2014.-2020.)
- LIFE program za zaštitu okoliša i klimatske akcije
- Herkul III
- Potrošač 2014.-2020.
- Program o pravima, jednakosti i građanstvu za razdoblje 2014.-2020.
- Carina 2020.
- Fiscalis 2020.
- Mehanizam Unije za civilnu zaštitu
- Kreativna Europa
- Europa za građane
- Obzor 2020. – program Europske unije za istraživanje i inovacije za razdoblje od 2014. do 2020.
- Erasmus+ – program Europske unije za obrazovanje, osposobljavanje, mlade i sport za razdoblje 2014. – 2020.
- Program EU za zapošljavanje i socijalne inovacije
- Program za pravosuđe 2014.-2020.
- Interoperabilna rješenja za europsku javnu upravu (ISA2) 2016.-2020.

Važno je istaknuti i program Interreg ili Program prekogranične suradnje koji je financiran iz EFRR-a s istim ciljem smanjenja razlika među regijama, u ovom slučaju pograničnih regija, ostvarivanja njihovih punih potencijala te mogućnosti iskorištenja prilika za ekonomski, socijalni i okolišni napredak.

Od fondova postoji i Europski fond za strateška ulaganja (EFSU). Njegovim računom upravlja Europska investicijska banka (EIB). Taj fond je zaseban subjekt, ključan segment Plana ulaganja u Europu. Cilj je tog fonda doprinijeti upotrebi javnih sredstava, među ostalim

⁷⁷ Web stranica Europski strukturni i investicijski fondovi [Internet], raspoloživo na: <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/programi-unije/> [24.01.2020.]

sredstava iz proračuna EU-a, kako bi se potaknula privatna ulaganja u širok raspon projekata u EU-u.⁷⁸

⁷⁸ Službena web stranica Europskog vijeća i Vijeća Europske unije [Internet], raspoloživo na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/investment-plan/strategic-investments-fund/> [26.01.2020.]

4. TURIZAM I EUROPSKA UNIJA

4.1. Gospodarska važnost turizma u EU

Turizam je važan za mnoge zemlje i regije upravo zbog njegovih pozitivnih učinaka na gospodarstvo, ali i na društvo te okoliš. Značaj turizma na gospodarski razvoj očituje se kroz njegov utjecaj na zaposlenost, bruto domaći proizvod, turističku potrošnju, kapitalne investicije i drugo. Drugim riječima, turizam posjeduje ekonomske funkcije

Europa je najposjećenija turistička regija na svijetu, a unutar nje, samo Europska unija generira nešto manje od polovice ukupnog broja međunarodnih dolazaka u svijetu.⁷⁹

Velika posjećenost zabilježena u državama članicama uzrokuje i gospodarsku važnost turizma za cijelu Europsku uniju. To proizlazi iz činjenice da je u 2018. godini sektor putovanja i turizma izravno je doprinio 3,9% BDP-u⁸⁰ Europske unije. U 2016. godini zabilježena je brojka od 2,4 milijuna poduzeća s turističkim djelatnostima, a u njima zaposlenih oko 13,6 milijuna radnika.⁸¹

Prema podacima Turističke satelitske bilance u izdanju 2019. godine navodi se kako je turizam generirao 16,5 milijuna radnih mjesta⁸², ali prema podacima iz samo 15 zemalja članica Europske unije koji su bili dostupni.

Europska komisija procjenjuje puno veće brojke ukoliko se u obzir uzmu uske veze turizma s ostalim gospodarskim sektorima. Brojke turističkog sektora se tada značajno povećavaju na 10,3% BDP-a i 11,7% ukupne zaposlenosti (što iznosi 27,3 milijuna radnika).⁸³

Isto tako, izvoz je jedan od bitnih ekonomskih pokazatelja koji dokazuju značaj turizma za gospodarstvo. Izvoz turizma sastoji se od međunarodnih prihoda od turizma ostvarenih u odredištima i od izvoza ostvarenog uslugama međunarodnog prijevoza putnika koji se pružaju

⁷⁹ UNWTO (2018): European Union Tourism Trends, str. 6., [Internet], raspoloživo na: <https://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284419470> [12.02.2020.]

⁸⁰ Službena web stranica Europskog parlamenta [Internet], raspoloživo na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/126/tourism> [13.02.2020.]

⁸¹ Eurostat (2020): Tourism statistics, Statistics Explained, str. 1., [Internet], raspoloživo na: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/pdfscache/1171.pdf> [14.02.2020.]

⁸² Eurostat (2019): Tourism Satellite Accounts in Europe, Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg, str. 24., [Internet], raspoloživo na: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/7870049/10293066/KS-FT-19-007-EN-N.pdf/f9cdc4cc-882b-5e29-03b1-f2cee82ec59d> [14.02.2020.]

⁸³ Službena web stranica Europskog parlamenta [Internet], raspoloživo na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/126/tourism> [13.02.2020.]

nerezidentima.⁸⁴ U 2016. godini zabilježen je ukupni prihod izvoza od međunarodnog turizma u iznosu od 409 milijardi eura⁸⁵. To predstavlja 6% njegovog ukupnog izvoza roba i usluga, a 22% izvoza usluga EU što dovodi do činjenice da je turizam četvrta najveća izvozna kategorija u EU.⁸⁶

4.2. Turistička politika EU

Turistička politika Europske unije razvijala se ograničeno tijekom godina. Tek 1999. godine na Europskom vijeću posvećuje se veća pažnja turizmu kao važnom čimbeniku zapošljavanja u Europi. Od tada, tijekom godina počeli su se kreirati razni operativni okviri i mjere za jačanje turističke industrije Europske unije iz kojih su na kraju proizašli konkretni rezultati kao što je uvođenje Turističke satelitske bilance u zemlje članice za praćenje ekonomskih učinaka turizma, održavanje godišnjeg Europskog turističkog foruma i drugo.

Međutim, od stupanja na snagu Lisabonskog ugovora 2009. godine, Ugovor o funkcioniranju Europske unije (UFEU) omogućuje EU-u da podrži, koordinira ili dopuni akcije država članica u tom području.⁸⁷

Od prosinca 2009. turistička politika ima svoju pravnu osnovu.⁸⁸ Europska komisija je usvojila komunikaciju za usmjerenje razvoja turizma 2010. pod nazivom „Europa, svjetska turistička destinacija broj 1 – novi politički okvir za turizam u Europi“⁸⁹. U Komunikaciji su istaknute turistička politika i mjere koje EU treba zajednički provoditi od strane Komisije, država članica i njihovih regija, kao i industrijskih dionika.⁹⁰

U strateškom dokumentu navedena su četiri prioriteta djelovanja:⁹¹

1. Potaknuti konkurentnost u europskom turističkom sektoru

⁸⁴ UNWTO (2018), op. cit., str. 59.

⁸⁵ Ibidem, str. 59.-61.

⁸⁶ Ibidem, str. 59.-61.

⁸⁷ Juul, M. (2015), Tourism and the European Union, Recent trends and policy developments, Members' Research Service, European Parliamentary Research Service, str. 1., [Internet], raspoloživo na: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/568343/EPRS_IDA\(2015\)568343_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/568343/EPRS_IDA(2015)568343_EN.pdf) [19.02.2020.]

⁸⁸ Službena web stranica Europskog parlamenta [Internet], raspoloživo na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/126/tourism> [13.02.2020.]

⁸⁹ European Commission (2010): Communication from the Commission to the European parliament, the Council, the European economic and social committee and the Committee of the regions: Europe, the world's No 1 tourist destination – a new political framework for tourism in Europe, Brussels [Internet], raspoloživo na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52010DC0352&from=EN> [22.2.2020.]

⁹⁰ Juul, M., op. cit., str. 16.

⁹¹ Službena web stranica Europske komisije [Internet], raspoloživo na: https://ec.europa.eu/growth/sectors/tourism/policy-overview_en [18.02.2020.]

2. Promovirati razvoj održivog, odgovornog i visokokvalitetnog turizma
3. Utvrditi imidž Europe kao skup održivih i visokokvalitetnih destinacija
4. Maksimizirati potencijal financijskih politika za razvoj turizma

Za svaki od četiri prioriteta objašnjene su specifične akcije koje su planirane kako bi došlo do ostvarenja prethodnih ciljeva. Predviđanjem tog niza inicijativa, pokušava se usmjeriti europski turistički sektor ka prilagodbi i razvoju koji će dovesti do konkurentnog, modernog, održivog i odgovornog turizma.

Uz ovaj dokument, Europska komisija je objavila nekoliko komunikacija (priopćenja) koje također služe razvojnog usmjerenju turističkog sektora⁹²:

- komunikacija od 19. listopada 2007. – Program za konkurentan i održiv europski turizam – u kojoj je izloženo kako bi održivi razvoj mogao zajamčiti dugoročnu konkurentnost turizma, a najavljuju se i trogodišnje pripremne aktivnosti;
- komunikacija od 7. studenog 2012. – Provedba i poboljšanje zajedničke vizne politike kao poticaj za rast u Europskoj uniji – kojom se broj turističkih posjeta Uniji iz trećih zemalja želi povećati uspostavom zajedničke vizne politike.
- komunikacija od 20. veljače 2014. – Europska strategija za veći rast i radna mjesta u obalnom i pomorskom turizmu – kojom se nastoji promicati održivog rasta i konkurentnosti u obalnom i pomorskom turizmu.

Osim Europske komisije, Europski parlament svojom ulogom o usvajanju rezolucija o smjernicama i inicijativama o turizmu značajno doprinosi cjelokupnoj turističkoj politici Unije. Iznosi i razne prijedloge kao što je stvaranje europske oznake kulturne baštine, prekogranična biciklistička ruta uz bivšu željeznu zavjesu, ali i donosi zakonodavne rezolucije vezano uz zaštitu putnika u okviru paket i putnih aranžmana. Za područje turizma Europske unije zaduženi su i Međuklub Europskog parlamenta za turizam te njegov Odbor za promet i turizam koji djeluju unutar Europskog parlamenta, ali i održavaju povremene rasprave s predstavnicima međunarodnih turističkih tijela.

Turizam i njegov razvoj se ne odnosi strogo samo na turističku javnu politiku, već se turizam spominje i u drugim politikama. Najvažnije „sporedne“ jave politike su: zajednička poljoprivredna politika, zajednička ribarska politika, regionalna politika Europske unije.⁹³

⁹² Službena web stranica Europskog parlamenta [Internet], raspoloživo na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/126/tourism> [24.02.2020.]

Međutim, još uvijek nema zasebni proračun ni u okviru tekućeg višegodišnjeg financijskog okvira za razdoblje 2014-2020 niti u posljednjem prijedlogu VFO-a 2021-2027.⁹⁴

4.3. Fondovi i programi koji potiču turistički razvoj

Raznolikost potreba turističkog sektora, mnogo različitih dionika s različitim potrebama razlog su nepostojanju jedinstvenog fonda i/ili programa koji će podupirati ovaj sektor. Zbog toga, turistički sektor pronalazi podršku u postojećim fondovima i programima.

Unutar samih fondova i programa postoje posebne mjere pomoću kojih se direktno ili indirektno financira turistički razvoj.

Kako bi se sredstva dobila, potencijalni korisnici sredstava trebaju se voditi prioritetima raznih politika.

Kohezijska politika sadrži 11 tematskih ciljeva i prioriteta ulaganja. Kako kohezijska politika unutar sebe ima 3 fonda putem kojih se alociraju njena sredstva, svaki fond se odnosi na određene ciljeve.

Sredstvima iz Europskog fonda za regionalni razvoj podržat će se svih 11 ciljeva, ali prva četiri cilja smatraju se glavnim prioritetima za ulaganja, glavni prioriteti za Europski socijalni fond ciljevi su od 8 do 11, iako taj fond podržava i prva četiri cilja dok kohezijski fond podržava ciljeve od 4 do 7 i 11.⁹⁵

Unutar tih ciljeva mogu se izdvojiti oni koji su najprihvatljiviji za sektor turizma.⁹⁶

- Cilj 1 Veća ulaganja u istraživanje, tehnološki razvoj i inovacije
- Cilj 2 Poboljšanje pristupa informacijskim i komunikacijskim tehnologijama te njihova korištenja i kvalitete
- Cilj 3 Poboljšanje konkurentnosti malih i srednjih tvrtki
- Cilj 4 Podržavanje prijelaza na gospodarstvo s manjim udjelom ugljika

⁹³ Belić, M., Štilinović, J., op. cit., str. 19.

⁹⁴ Službena web stranica Europskog parlamenta [Internet], raspoloživo na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/126/tourism> [13.02.2020.]

⁹⁵ Službena web stranica Europske komisije [Internet], raspoloživo na: https://ec.europa.eu/regional_policy/hr/policy/how/priorities [07.02.2020.]

⁹⁶ Europska komisija (2015): Guide on EU funding for the tourism sector, str. 6., [Internet], raspoloživo na: <http://ec.europa.eu/growth/tourism-funding-guide> [14.02.2020]

- Cilj 6 Očuvanje i zaštita okoliša i promicanje učinkovitosti resursa
- Cilj 8 Promicanje održivog i kvalitetnog zapošljavanja i podržavanje mobilnosti radne snage
- Cilj 9 Promicanje društvene uključenosti te borba protiv siromaštva i diskriminacije
- Cilj 10 Ulaganje u obrazovanje, osposobljavanje i cjeloživotno učenje

Iz ovih prioriteta potencijalno prihvatljivi projekti bi bila ulaganja u turistička istraživanja, turističke inkubatore, razvoj informacijsko-komunikacijskih tehnologija povezanih s turizmom, inovativne turističke usluge, razvoj proizvoda visoke vrijednosti kao što su ekoturizam, zdravstveni i sportski turizam, korištenje obnovljivih izvora energije kod malih i srednjih turističkih poduzeća, zaštita i promocija prirodnih i kulturnih dobara, ali i strukovna osposobljavanja i usavršavanja.

Zajednička poljoprivredna politika alocira svoja sredstva putem Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj. Ovisno o potrebama i izborima svake države članice, potpora se može odobriti za⁹⁷:

- diversifikacija poljoprivrednika u nepoljoprivredne djelatnosti
- razvoj nepoljoprivrednih malih i srednjih poduzeća u ruralnim područjima koji se bave održivim i odgovornim turizmom
- obnovu / nadogradnju kulturne i prirodne baštine sela i ruralnih krajolika.

Unutar Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo, također se kriju mogućnosti potpora u sferi turizma. Posebno se ističe financiranje za kulturno ribarstvo i pomorsku kulturnu baštinu. To može obuhvatiti projekte povezane s turizmom, kao što su ekoturizam, ribolovni turizam, lokalna gastronomija (restorani s ribom i morskom hranom), smještaj, turističke staze, ronjenje itd.⁹⁸

U najvećoj mjeri, vrsta aktivnosti povezane s turizmom prihvatljive za financiranje ovise o potrebama svake države članice i onome što je doneseno u njihovim operativnim programima.

Analizirajući aktualne programe financiranja Europske unije, vrijedi izdvojiti nekoliko koji najviše doprinose turističkom razvoju.

COSME je program za poticanje konkurentnosti malih i srednjih poduzeća i to s ciljem olakšanog pristupa financijama, otvaranja tržišta, podrške poduzetnicima i poboljšanja uvjeta

⁹⁷ Ibidem, str. 16.

⁹⁸ Ibidem, str. 19.

poslovanja. U sklopu COSME-a pokrenute su i razne druge inicijative koje posebno uključuju turistički sektor. Neke od njih su:⁹⁹

- podupiranje konkurentnog i održivog rasta u turističkom sektoru (2017.);
- promicanje i razvoj proizvoda i usluga u područjima sporta i dobrobiti, kao i potporu europskoj kulturnoj i industrijskoj baštini (2015.);
- olakšavanje transnacionalnih turističkih tokova EU-a za starije osobe i mlade izvan sezone ili u umjerenoj sezoni (2014.) i
- povećanje sinergija između turističke industrije, industrije luksuznih proizvoda i kreativne industrije (2014.).

HORIZON (OBZOR) 2020 program namijenjen potporama istraživanju i inovacijama. Sastoji se od programskih odjeljaka, odnosno stupova od kojih prioriteta za turizam su sljedeći:¹⁰⁰

1. Izvrsna znanost

- pododjeljak MSCA ("Akcije Marie Skłodowska-Curie") za razvoj karijere i osposobljavanje istraživača - s naglaskom na inovacijske vještine u svim znanstvenim disciplinama

2. Industrijsko vodstvo

- pododjeljak program LEIT financira između ostalog i za veću konkurentnost europskog kulturnog i kreativnog sektora poticanjem ICT inovacija u malim i srednjim poduzećima

3. Društveni izazovi

- pododjeljak program REFLECTIVE namijenjen koordinacijskim i pratećim aktivnostima posebno za rješavanje problema identiteta, tolerancije, kulturne baštine

4. Instrument za MSP

⁹⁹ Službena web stranica Europskog parlamenta [Internet], raspoloživo na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/126/tourism> [20.02.2020.]

¹⁰⁰ Ministarstvo turizma: Turizam kroz fondove Europske unije u razdoblju 2014.-2020., str. 24., [Internet], raspoloživo na: http://europski-fondovi.eu/sites/default/files/dokumenti/150316_Turizam_EUf.pdf [22.02.2020.]

- „instrument malih i srednjih poduzeća“ za poduzeća s potencijalom za razvoj inovativnih proizvoda, usluge ili procesa koji se ne mogu suočiti s globalnom tržišnom konkurencijom

LIFE financijski instrument koji podržava projekte zaštite okoliša i prirode. Turističke aktivnosti prihvatljive za financiranje:¹⁰¹

pilot projekti, demonstracijski projekti, primjeri najbolje prakse, projekti informiranja i podizanja svijesti u vezi s jednim od prioritetnih područja, ali i mogućnost financiranja „zelene infrastrukture“ kroz darovnice i zajmove/bankovne garancije.

Od programa pomoću kojih se također može poticati razvoj turizma ističu se Erasmus+ namijenjen moderniziranju obrazovanja i osposobljavanju mladih, Kreativna Europa kao program namijenjen mobilnosti djelatnika i umjetnika s područja kulturnih i kreativnih industrija s ciljem transnacionalne suradnje.

¹⁰¹ Ibidem, str. 21.

5. TURIZAM U HRVATSKOJ I EU FONDOVI

5.1. Turistička politika RH

Turistička politika Republike Hrvatske veže se uz trenutno aktualni krovni dokument za razvoj turizma „Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine“.

Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. predstavlja cjelovit konceptualni okvir koji omogućava:¹⁰²

- koordinirano djelovanje nositelja turističke politike i sustavno usuglašavanje mjera turističke politike;
- cjelovito razumijevanje ključnih pravaca razvoja hrvatskog turizma kao preduvjet privlačenja interesa potencijalnih domaćih i stranih ulagača; te
- ciljano usmjeravanje razvojno-investicijskog procesa i efikasno povlačenje sredstava EU fondova.

Ovom strategijom teži se povećanju atraktivnosti i konkurentnosti hrvatskog turizma koji bi trebao u konačnici biti odgovoran i održiv. Kako bi se lakše postigao zadani cilj i vizija hrvatskog turizma, definirana su razvojna usmjerenja koja bi trebala činiti temelj turizma Hrvatske.

Ključna razvojna usmjerenja:¹⁰³

- Turizam na cijelom prostoru
- Više od sunca i mora
- Ekološki odgovoran razvoj
- Partnerstvo i odgovornost
- Kultura kvalitete
- Autentičnost i kreativnost
- Inovativni tržišni nastup
- Hrvatski proizvod za hrvatski turizam
- Hotelijerstvo kao pokretač investicija

¹⁰² Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine [Internet], raspoloživo na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_05_55_1119.html [15.05.2020.]

¹⁰³ Vlada Republike Hrvatske (2013): Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine, Zagreb, str. 28., [Internet], raspoloživo na: <https://mint.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/130426-Strategija-turizam-2020.pdf> [10.03.2020.]

- Institucionalno dereguliranje

Vizija razvoja hrvatskog turizma glasi:¹⁰⁴ Hrvatska će 2020. godine biti globalno prepoznatljiva turistička destinacija, konkurentna i atraktivna za investicije, koja stvara radna mjesta i na održiv način upravlja razvojem na svom cjelokupnom prostoru, njeguje kulturu kvalitete, a svojim gostima tijekom cijele godine pruža gostoljubivost, sigurnost i jedinstvenu raznovrsnost autentičnih sadržaja i doživljaja.

Na putu prema postizanju ciljeva i navedene vizije u strategiji se ističe važnost korištenja sredstava EU fondova kao značajnog dijela ukupnih investicijskih projekata koji bi doprinijeli ubrzanju razvoja turizma.

Osim toga, značaj se pridaje i razvoju turizma na cijelom prostoru, odnosno kontinentalnom turizmu. Budući da oslanjanje na proizvod 'sunce i more' dugoročno neće pridonijeti znatnijem unapređenju konkurentske pozicije Hrvatske kao turističke destinacije, a time ni povećanju turističke potrošnje niti boljem korištenju razvojnih potencijala, Hrvatska se u razdoblju do 2020. godine mora pojačano okrenuti razvoju turističkih proizvoda koji će omogućiti ne samo veće korištenje raspoloživih kapaciteta izvan ljetnih mjeseci, nego i aktiviranje turističkih potencijala kontinentalne Hrvatske¹⁰⁵.

Osim EU strategija i javnih politika te njihovih ciljeva, sufinanciranje projekata ovisi i o hrvatskim nacionalnim strategijama i politikama, a za turizam u Hrvatskoj vrijedi nacionalna politika turizma definirana u Strategiji razvoja hrvatskog turizma do 2020. godine.¹⁰⁶

5.2. Pretpristupni programi i aktualni fondovi EU u RH

Republika Hrvatske je 2003. godine predala zahtjev za ulazak u Europsku uniju, 2004. je proglašena zemljom kandidatkinjom, a 2011. godine je potpisan Ugovor o pristupanju Europskoj uniji, koji je stupio na snagu 1. srpnja 2013. godine. Svaka država koja prolazi proces priključenja Europskoj uniji mora provesti niz reformi da se zadovolje kriteriji za članstvo i uključivanje u EU, a samim time ostvaruje pravo na sudjelovanje u programima pomoći Europske unije.

¹⁰⁴ Ibidem, str. 30.

¹⁰⁵ Ibidem, str. 36.

¹⁰⁶ Belić, M., Štilinović, J., op. cit., str. 20.

Hrvatska je prije punopravno članstva imala na raspolaganju sredstva iz programa IPA, odnosno Instrumenta pretpristupne pomoći. IPA program je u financijskoj perspektivi 2007. - 2013. zamijenio programe prve generacije, a to su CARDS, PHARE, ISPA i SAPARD, a osim toga bio je svojevrsna priprema za provođenje, upravljanje i kontrolu fondovima Europske unije.

Postoji pet komponenti IPA programa:¹⁰⁷

1. Pomoć u tranziciji i jačanje institucija
2. Prekogranična suradnja
3. Regionalni razvoj – Promet, Okoliš, Regionalna konkurentnost
4. Razvoj ljudskih potencijala
5. Ruralni razvoj (IPARD)

Za svaku komponentu postoje prioriteti prilagođeni državi kandidatkinji, sudionici programa, a također, određena su upravljačka tijela i provedbene agencije po pojedinoj komponenti.

Financijska vrijednost programa IPA za RH u razdoblju od 2007. do 2013. godine iznosila je 997.6 milijuna eura.¹⁰⁸

Za financijsko razdoblje 2007.-2013. RH je izradila četiri operativna programa (OP Promet, OP Zaštita okoliša, OP Regionalna konkurentnost i OP Razvoj ljudskih potencijala) u kojima se prema pojedinim sektorskim područjima određuju mjere ključne za ostvarivanje utvrđenih prioriteta te način njihove provedbe.¹⁰⁹

Hrvatska je i nakon završetka tog razdoblja provodila projekte i plaćanja po navedenim programima, a sve zaključno do kraja 2019. godine i početka 2020. godine.

Nakon što je Hrvatska postala punopravna članica, dobila je i pristup korištenju EU fondova i programa, a samim time i znatno većim sredstvima nego što je imala u pretpristupnom razdoblju. Za financijsko razdoblje 2014. - 2020. Hrvatskoj je omogućeno ukupno 10,731 milijardi eura¹¹⁰ za raspolaganje iz ESI fondova. Kada se k tome pridoda iznos osiguran iz

¹⁰⁷ Web stranica Europski strukturni i investicijski fondovi [Internet], raspoloživo na: <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/pretpristupni-fondovi-2/> [01.12.2019.]

¹⁰⁸ Ibidem

¹⁰⁹ Službena web stranica sustava eFondovi [Internet], raspoloživo na: <https://efondovi.mrrfeu.hr/MISCMS/eu-fondovi> [20.12.2020.]

¹¹⁰ Službena web stranica Europske komisije, Europski strukturni i investicijski fondovi, Podaci [Internet], raspoloživo na: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/overview#> [28.01.2020.]

proračuna Republike Hrvatske, ukupna vrijednost iznosi 12,653 milijardi eura¹¹¹. U iznos ESI fondova uračunata je i vrijednost sredstava Inicijative za zapošljavanje mladih (YEI) u iznosu od 206 milijuna EUR. Korist od sredstava ove inicijative ima Hrvatska, ali i još 19 drugih zemalja članica.

U sljedećoj tablici može se vidjeti raspodjela ukupnih sredstava ESI fondova po pojedinačnom fondu.

Tablica 3: Raspodjela alokacije iz ESI fondova za RH 2014.-2020.

ESI fond	Alokacija (EUR)
Europski fond za regionalni razvoj (EFRR)	4.321.499.588
Kohezijski fond	2.559.545.971
Europski socijalni fond (ESF)	1.516.033.073
Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR)	2.026.222.500
Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EFPR)	252.643.138
UKUPNO	10.675.944.270

Izvor: <http://arhiva.strukturnifondovi.hr/esi-fondovi-2014-2020>

Kako svaka država članica raspisuje programe za provedbu i korištenje ESI fondova, tako je i Hrvatska raspisala četiri takva programa u kojima su detaljnije mjere i aktivnosti za ostvarivanje prava korištenja fondova.

Operativni programi Republike Hrvatske za razdoblje 2014 – 2020 jesu:

- OP Konkurentnost i kohezija
- OP Učinkoviti ljudski potencijali
- Program ruralnog razvoja
- OP za pomorstvo i ribarstvo

Kao što je već spomenuto, iz sredstava Europske unije je osigurano 10,731 milijardi EUR, ali je do sredine 2020. godine iskorišteno tek 31% sredstava, odnosno 3,965 milijardi EUR.¹¹²

¹¹¹ Ibidem

¹¹² Ibidem, [05.06.2020.]

5.2.1. Operativni programi i mjere namijenjeni razvoju turizma u RH

Operativnim programom konkurentnost i kohezija se provodi kohezijska politika Europske unije i doprinosi cilju ulaganje za rast i radna mjesta kroz poticanje ulaganja u infrastrukturne investicije (u područjima prometa, energetike, zaštite okoliša, ICT-a) i pružanje potpore razvoju poduzetništva i istraživačkih djelatnosti.¹¹³

U pojedinim mjerama, posebno je istaknuta djelatnost turizma kao važnog pokretača gospodarstva i zbog njezine multiplikativne funkcije prelijevanja na druge gospodarske djelatnosti.

Tablica 4: Mjere Operativnog programa konkurentnost i kohezija namijenjene razvoju turizma RH

PRIORITETNA OS	INVESTICIJSKI PRIORITET	SPECIFIČNI CILJ	PRIHVATLJIVE AKTIVNOSTI
3 Poslovna konkurentnost	3d – Podupiranje kapaciteta MSP-ova za rast na regionalnom, nacionalnom i međunarodnom tržištu te angažiranost u inovacijskim procesima	3d1 Poboljšanje razvoj i rast malih i srednjih poduzetnika na domaćim i stranim tržištima	Novi turistički proizvodi usmjereni na podizanje razine kvalitete i turističkih odredišta, obogaćivanje ponude, produljenje turističke sezone; kampanje i događaji namijenjeni promociji turističkih proizvoda
4 Promicanje energetske učinkovitosti i obnovljivih izvora energije	4b Promicanje energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivih izvora energije u poduzećima	4b2 Povećanje energetske učinkovitosti i korištenja OIE u privatnom uslužnom sektoru (turizam i trgovina)	Razvoj infrastrukture za obnovljive izvore energije u industrijskoj proizvodnji i uslužnom sektoru (turizam i trgovina), uključujući prelazak s konvencionalnih na alternativne izvore energije (OIE) kao što su: ugrađeni solarni kolektori, toplinske pumpe, visoko efikasna kogeneracija
6 Zaštita okoliša i održivost resursa	6c Očuvanje, zaštita, promicanje i razvoj prirodne i kulturne baštine	6c1 Povećanje zapošljavanja i turističkih izdataka kroz unaprjeđenje kulturne baštine	Obnova i rekonstrukcija kulturnih znamenitosti baštine, izgradnja infrastrukture, poboljšanje i stvaranje novih usluga koje će doprinijeti integriranom razvoju turizma; Razvoj novih turističkih

¹¹³ Službena web stranica Upravnog odjela za fondove Europske unije, regionalnu i međunarodnu suradnju Zagrebačke županije [Internet], raspoloživo na: <https://www.euinfo.hr/edukativni-kutak/esi-fondovi/operativni-program-konkurentnosti-i-kohezije/1318> [02.05.2020.]

			proizvoda povezanih s kulturnom baštinom; promocija i promidžba odredišta kulturne baštine u turističke svrhe
		6c2 Povećanje atraktivnosti, edukativnog kapaciteta i održivog upravljanja odredištima prirodne baštine	Ulaganje u objekte i infrastrukturu za obrazovanje o prirodi za posjetitelje; razvoj inovativnog sadržaja i ideja na temelju jedinstvenih prirodnih znamenitosti

Izvor: Vlastiti prikaz, dostupno na: https://strukturnifondovi.hr/wp-content/uploads/2019/02/OPKK_070219.pdf

Ova sredstva dolaze iz dva strukturna fonda Europskog fonda za regionalni razvoj i Kohezijskog fonda, a iznose 6,8 milijardi EUR¹¹⁴ što ovaj operativni program čini najvećim izvorom mogućnosti za financiranje projekata.

Programom ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014-2020. želi se povećati konkurentnost poljoprivrede, šumarstva, prerađivačke industrije, ali i poboljšati životne i radne uvjete u ruralnim područjima. Programom je definirano 16 mjera, a u nastavku će se izdvojiti mjere, zajedno s podmjerama pomoću kojih se može ulagati u razvoj turizma.

Tablica 5: Mjere Programa ruralnog razvoja namijenjene razvoju turizma RH

MJERA	PODMJERA	PRIHVATLJIVE AKTIVNOSTI
M06 Razvoj poljoprivrednih gospodarstava i poslovanja	6.2. Potpora ulaganju u pokretanje nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnom području	turizam u ruralnom području (ugostiteljske i turističke usluge na OPG-u, usluge vezane uz posebne oblike turizma u ruralnim područjima); tradicijski, umjetnički obrti, izrada suvenira; usluge u ruralnim područjima; prerada/trženje proizvoda...
	6.4. Ulaganja u razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnim područjima	ulaganja u materijalnu/nematerijalnu imovinu vezanu uz razvoj nepoljoprivrednih aktivnosti; marketing; izravna prodaja lokalnih proizvoda; tradicijski, umjetnički obrti, izrada suvenira; ugostiteljske i turističke usluge u ruralnim područjima...
M07 Temeljne usluge i obnova sela u ruralnim područjima	7.4. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te	ulaganje u građenje i/ili opremanje turističkog informativnog centra, rekreacijske zone na rijekama i jezerima; biciklističke staze i trake; tematskog puta i parka, pješačke

¹¹⁴ Operativni program Konkurentnost i kohezija 2014. – 2020., str. 29., [Internet], raspoloživo na: https://strukturnifondovi.hr/wp-content/uploads/2019/02/OPKK_070219.pdf [28.4.2020.]

	povezanu infrastrukturu	staze
M08 Ulaganja u razvoj šumskih područja i poboljšanje održivosti šuma	8.5. Potpora za ulaganja u poboljšanje otpornosti i okolišne vrijednosti šumskih ekosustava	uspostava i uređenje poučnih staza, vidikovaca i ostale manje infrastrukture

Izvor: Vlastiti prikaz, informacije dostupne na: <https://ruralnirazvoj.hr/files/documents/Program-ruralnog-razvoja-Republike-Hrvatske-za-razdoblje-2014.-2020.-odobrena-ina%C4%8Dica-EN-verzija-7.0.pdf>

Program ruralnog razvoja sufinancira se iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj. Ukupni budžet za Program ruralnog razvoja (uključujući i nacionalni dio u financiranju) iznosi 2.383.294.500 EUR¹¹⁵. Iz ovog fonda je do sad iskorišteno 45% ukupno raspoloživih sredstava¹¹⁶ što pokazuje kako je iskorištenost Programa ruralnog razvoja najbolja od svih EU fondova u Republici Hrvatskoj.

Operativni program Učinkovitost ljudskih potencijala (OPULJP) sadrži četiri prioritetne osi:

- Prioritetna os 1. Visoka zapošljivost i mobilnost radne snage
- Prioritetna os 2. Socijalno uključivanje
- Prioritetna os 3. Obrazovanje i cjeloživotno učenje
- Prioritetna os 4. Dobro upravljanje

Budući da je u fokusu OPULJP-a poboljšanje socio-ekonomskih uvjeta u Hrvatskoj, posebna je briga posvećena osobama izloženima riziku od siromaštva i socijalne isključenosti.¹¹⁷

Najviše mjera namijenjenih turizmu i njegovom razvoju u smislu ljudskih resursa proteže se kroz dva prioriteta, investicijski prioriteti Socijalno uključivanje te Obrazovanje i cjeloživotno učenje. To potvrđuje i činjenica da je Ministarstvo turizma posredničko tijelo 1. razine u ta dva prioriteta.

Unutar druge prioritetne osi – Socijalno uključivanje, ističe se važnost ulaganja u ranjive skupine putem edukacija i usavršavanja vještina s ciljem podizanja njihove zapošljivosti upravo u sektoru turizma i hotelijerstva. Posebno je naglašeno u Investicijskom prioritetu 9iv „Poboljšanje pristupa pristupačnim, održivim i visokokvalitetnim uslugama, uključujući usluge zdravstvene skrbi i socijalne usluge od općeg interesa“ – Specifični cilj 2 „Poboljšanje

¹¹⁵ Službena web stranica Europske komisije, Europski strukturni i investicijski fondovi, Podaci [Internet], raspoloživo na: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/programmes/2014HR06RDNP001> [27.04.2020.]

¹¹⁶ Službena web stranica Europske komisije, Europski strukturni i investicijski fondovi, Podaci [Internet], raspoloživo na: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/countries/HR> [06.05.2020.]

¹¹⁷ Operativni program Učinkoviti ljudski potencijali 2014.-2020., str. 2., [Internet], raspoloživo na: <http://www.esf.hr/wordpress/wp-content/uploads/2015/09/OPULJP-hr-20150709.pdf> [17.3.2020.]

pristupa visokokvalitetnim socijalnim uslugama, uključujući podršku procesu deinstitutionalizacije“, da će se kroz potporu ESF-a obrazovati, kvalificirati i osposobiti 1.050 sudionika u ovom sektoru.¹¹⁸

Obrazovanje i cjeloživotno učenje, kao treća prioritetna os, između ostalih izdvaja turizam i ugostiteljstvo kao prioritetno područje. Sredstvima ESF-a podržat će se aktivnosti za provedbu programa za vrednovanje neformalnog i informalnog obrazovanja te aktivnosti na temelju kojih odrasli sudionici mogu steći višu razinu kvalifikacija.¹¹⁹ Ciljevi ovog prioriteta su usmjereni na modernizaciju strukovnih programa postizanjem kvalitete i učinkovitosti, povećanje relevantnosti na tržištu rada, ističe se i učenje uz radno iskustvo, olakšavanje prijelaza iz škole na posao i slično. ESF će podržati razvoj pojedinih sektorskih kurikuluma unutar strukovnog obrazovanja, ističući turizam i ugostiteljstvo kao jedan od sektora.¹²⁰

Ukupna vrijednost Operativnog programa Učinkoviti ljudski potencijali 2014.-2020. iznosi 1,85 milijardi eura, od čega se 1,58 milijardi financira iz Europskog socijalnog fonda.¹²¹

Operativnim programom za pomorstvo i ribarstvo želi se postići promicanje konkurentnog, okolišno i gospodarski održivog i društveno odgovornog ribarstva i akvakulture, uravnoteženog i uključivog teritorijalnog razvoja ribarstvenih i akvakulturnih područja te poticanje razvoja i provedbe Integrirane pomorske politike Europske unije.¹²²

Program se sastoji od šest prioritetnih osi:

- Poticanje okolišnog održivog, resursno učinkovitog, inovativnog, konkurentnog i na znanju utemeljenog ribarstva
- Poticanje okolišno održive, resursno učinkovite, inovativne, konkurentne i na znanju utemeljene akvakulture
- Poticanje provedbe Zajedničke ribarstvene politike

¹¹⁸ Operativni program Učinkoviti ljudski potencijali 2014.-2020., str. 54., [Internet], raspoloživo na: <http://www.esf.hr/wordpress/wp-content/uploads/2015/02/OPULJP-hr-3.1-final-I.pdf> [18.03.2020.]

¹¹⁹ Ibidem

¹²⁰ Ibidem, str. 92.

¹²¹ Web stranica Europski strukturni i investicijski fondovi [Internet], raspoloživo na: <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/esi-fondovi-2014-2020/op-ucinkoviti-ljudski-potencijali-2014-2020/> [06.05.2020.]

¹²² Web stranica Europski strukturni i investicijski fondovi [Internet], raspoloživo na: <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/esi-fondovi-2014-2020/op-za-pomorstvo-i-ribarstvo-2014-2020/> [27.04.2020.]

- Povećanje zaposlenosti i teritorijalne kohezije
- Poticanje stavljanja na tržište i prerade
- Poticanje provedbe integrirane pomorske politike

Za turizam posebno vrijedi istaknuti Mjeru I.6. Diversifikacija i novi oblici prihoda. Ona se odnosi na ulaganja u komplementarne djelatnosti ribara između kojih je i udičarski turizam, restorani, okolišne usluge u području ribolova i drugo.

Mjera II.2./ II.3./ II.4. Produktivna ulaganja u akvakulturu čija je glavna namjena Jačanje konkurentnosti i održivosti poduzeća, zaštita i obnova vodne bioraznolikosti te promocija resursno učinkovite akvakulture, a unutar nje ističe se tip operacije Diversifikacija prihoda poduzeća u području akvakulture putem razvoja komplementarnih aktivnosti koje se odnose na temeljno akvakulturno poslovanje poduzeća, uključujući udičarski turizam, usluge akvakulture vezane uz zaštitu okoliša ili obrazovne aktivnosti o akvakulturi.¹²³

Europski fond za pomorstvo i ribarstvo sufinancira sredstava za ovaj operativni program, a ukupna vrijednost programa iznosi 344.496.205 EUR¹²⁴.

5.3. Institucionalna podrška za EU fondove

Središnje koordinacijsko tijelo Republike Hrvatske nadležno za upravljanje ESI fondovima je Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije.¹²⁵ Također, ono je odgovorno i za operativni program „Konkurentnost i kohezija 2014.-2020.“ Uz Ministarstvo, posredničko tijelo ovog programa je i Središnja agencija za financiranje i ugovaranje programa i projekata Europske unije (SAFU).

Za operativni program „Učinkoviti ljudski potencijali 2014.-2020.“ zaduženo je upravljačko tijelo Ministarstva rada i mirovinskog sustava. U okviru ovog programa Ministarstvo turizma je posredničko tijelo 1. razine u dva prioriteta, investicijski prioriteti Socijalno uključivanje i Obrazovanje i cjeloživotno učenje.¹²⁶

¹²³ Službena web stranica Operativnog programa za pomorstvo i ribarstvo [Internet], raspoloživo na: <https://euribarstvo.hr/mjera-ii-2-ii-3-ii-4-produktivna-ulaganja/> [27.04.2020.]

¹²⁴ Službena web stranica Europske komisije, Europski strukturni i investicijski fondovi, Podaci [Internet], raspoloživo na: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/programmes/2014HR14MFOP001> [06.05.2020.]

¹²⁵ Web stranica Europski strukturni i investicijski fondovi [Internet], raspoloživo na: <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/> [07.12.2019.]

¹²⁶ Službena web stranica Ministarstva turizma [Internet], raspoloživo na: <https://mint.gov.hr/eu-programi-za-turizam/9814> [10.12.2019.]

Programom ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2014. - 2020. Upravlja Ministarstvo poljoprivrede, a ujedno je nadležno i za Operativni program za pomorstvo i ribarstvo. Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju u koordinaciji s Ministarstvom poljoprivrede provodi mjere Zajedničke poljoprivredne politike i Zajedničke ribarstvene politike. Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju je javno tijelo nadležno za operativnu provedbu mjera izravne potpore, mjera ruralnog razvoja, mjera za pomorstvo i ribarstvo (u dijelu delegiranih funkcija) i mjera zajedničke organizacije tržišta, kao i vođenje upisnika i registara te održavanje i korištenje Integriranog administrativnog i kontrolnog sustava (IAKS-a) preko kojeg se zaprimaju, obrađuju i kontroliraju izravna plaćanja poljoprivrednicima.¹²⁷

Središnje mjesto za informiranje o Europskim strukturnim i investicijskim fondovima u Republici Hrvatskoj je www.strukturnifondovi.hr, a o Programu ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2014.-2020. informacije su dostupne na mrežnoj stranici www.ruralnirazvoj.hr¹²⁸ Operativni program za pomorstvo i ribarstvo sve važne informacije sadrži na mrežnoj stranici euribarstvo.hr.

5.4. Investicije u turizmu iz sredstava EU fondova i programa

Investicije u turizmu u širem smislu definiraju se kao vrednovanje prirodnih i kulturnih resursa te ulaganje materijalnih i financijskih vrijednosti, kao i znanja i ljudskih potencijala u sadašnjosti radi ostvarenja pozitivnih učinaka u budućnosti.¹²⁹

Budući da turizam obuhvaća razne djelatnost, odnosno karakterizira ga svojstvo heterogenosti, vrlo je teško pratiti i kvantificirati investicije u turizmu, ali s druge strane moguće ih je podijeliti po mnogobrojnim kriterijima. Tako te investicije mogu biti domaće i inozemne, privatne i javne, greenfield i brownfield investicije. Glavnina investicija u turizmu, na međunarodnoj razini i u Republici Hrvatskoj odnosi se na ulaganja u objekte za smještaj i luke nautičkog turizma kao izdvojenu kategoriju.¹³⁰ Osim toga tu se podrazumijevaju i investicije u ugostiteljske objekte, kulturna, sportska i druga događanja te slično. Promatrajući

¹²⁷ Službena web stranica Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju [Internet], raspoloživo na: <https://www.apprrr.hr/o-nama/> [10.03.2020.]

¹²⁸ Službena web stranica Ministarstva turizma [Internet], raspoloživo na: <https://mint.gov.hr/eu-programi-za-turizam/9814> [28.01.2020.]

¹²⁹ Bartoluci, M. (2013): Upravljanje razvojem turizma i poduzetništva, Školska knjiga, Zagreb, u: Musić, J. (2017): Investicije u turizmu Republike Hrvatske, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, str. 17.

¹³⁰ Musić, J. (2017): Investicije u turizmu Republike Hrvatske, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, str. 17.

investicije u turizmu, uglavnom se radi o unapređenju konkurentnosti, obogaćenju turističke ponude te maksimizaciji kvalitete usluga i integriranih turističkih proizvoda.¹³¹

Obnova tvrđave sv. Nikole kod Šibenika, Slatkovodni akvarij i muzej rijeka u Karlovcu, Prijamni centar Repušnica u Parku prirode Lonjsko polje, infrastruktura za posjetitelje u Nacionalnom parku Brijuni samo su neki od primjera investicija u turizmu Republike Hrvatske financiranih iz fondova Europske unije.

¹³¹ Štifanić, M. (2018): Kapitalna ulaganja u turizmu Hrvatske, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet ekonomije i turizma, str. 24.

6. RAZVOJ TURIZMA U VARAŽDINSKOJ ŽUPANIJU

6.1. Varaždinska županija i gospodarstvo

Slika 2: Varaždinska županija

Izvor: Proleksis enciklopedija online, Varaždinska županija, dostupno na: <https://proleksis.lzmk.hr/2653/>

Varaždinska županija nalazi se na sjevernom dijelu Republike Hrvatske. Graniči sa četiri županije (Međimurska, Koprivničko-križevačka, Zagrebačka i Krapinsko-zagorska županija) i Republikom Slovenijom na zapadnom dijelu. Smjestila se na raskrižju putova iz srednje Europe prema Zagrebu i Jadranskom moru, što dokazuje njen odličan položaj, ali i dobru prometnu povezanost. Varaždinska županija jedna je od prostorno manjih, ali najgušće naseljenih županija u Hrvatskoj. Broji 176 046 stanovnika, a gustoća naseljenosti iznosi 140 stan./km², dok je prosjek Hrvatske 76 stan./ km²¹³².

¹³² Hrvatska gospodarska komora (2016): Ukratko o gospodarstvu Varaždinske županije, str. 2., [Internet], raspoloživo na: <https://www.hgk.hr/documents/ukratko-o-vz-gospodarstvu-hrv-2-201657ac24f3dae51.pdf> [15.12.2019.]

Promatrajući kroz povijest, Varaždinska županija je jedna od najstarijih hrvatskih županija, a njena povijest i gospodarski razvitak usko je povezan s tradicijom obrtništva, osobito u središtu županije, gradu Varaždinu. Posebno zahvaljujući tom gradu i njegovoj ulozi glavnog grada Hrvatskog Kraljevstva, već u 18. stoljeću djeluje više od 250 obrtnika organiziranih u jake cehove. Varaždinsku županiju u prošlosti se ne veže samo uz jako obrtništvo i gospodarstvo već i doprinos obrazovanju u Hrvatskoj jer je već u 15. stoljeću u Varaždinskim Toplicama otvorena prva pučka škola u Hrvatskoj, u Lepoglavi u 16. stoljeću prva javna gimnazija u Hrvatskoj, a kasnije i studij filozofije i teologije s pravom dodjele doktorata čime je Lepoglava stekla status prvog hrvatskog sveučilišta.

Kasnije se u Varaždinskoj županiji razvija tekstilna, drvena, metalska, kožarska, ali i prehrambena industrija. Svakako, varaždinski kraj se veže uz razvijenu poljoprivredu i proizvodnju povrća (varaždinsko zelje), voća, vinove loze te uz peradarstvo. Ipak temelj gospodarstva županije danas čini prerađivačka industrija.

Nositelji gospodarskog razvoja Varaždinske županije oduvijek su bili njeni gradovi Varaždin, Ivanec, Ludbreg i Novi Marof, ali u zadnjih dva desetljeća razvile su se poduzetničke zone Gornji Kneginec, Jalžabet i Cestica, gdje su između ostalog smještene brojne velike međunarodne tvrtke koje značajno doprinose tom razvoju.

U sljedećoj tablici prikazana je struktura djelatnosti i njihov udio u ukupnom prihodu Varaždinske županije. Vidljivo je kako djelatnost prerađivačke industrije u županiji čini čak više od pola ukupnih prihoda navedenih djelatnosti, a tek s 19,5% na drugom mjestu se nalazi djelatnost trgovine. Ostale uslužne djelatnosti, u koje, između ostalih, ulaze i djelatnosti turizma, zauzimaju treće mjestu u doprinosu prihoda županije.

Tablica 6: Udio pojedinih djelatnosti u ukupnom prihodu Varaždinske županije

Djelatnost	Udio 2018. (%)
Prerađivačka industrija	51,8
Trgovina na veliko i malo	19,5
Ostale uslužne djelatnosti	6,9
Građevinarstvo	6,8
Poljoprivreda, šumarstvo, ribarstvo	6,2
Prijevoz i skladištenje	5,4
Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	2,2
Opskrba električnom energijom, plinom, parom	1,2
UKUPNO	100

Izvor: Varaždinska županija, Informacija o stanju gospodarstva Varaždinske županije za 2018. i prvo polugodište 2019. godine, Varaždin, 2019.

U lipnju 2019. zabilježeno je 7.985 registriranih pravnih osoba¹³³ u Varaždinskoj županiji. Od toga broja, na subjekte koji se bave djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane otpada 368 poslovnih subjekata¹³⁴.

Prema podacima iz 2018. godine na području županije evidentirano je 42.770 zaposlenih¹³⁵, dok je stopa nezaposlenih iznosila 4,6%¹³⁶, što je manje od prosjeka Republike Hrvatske (8,2%).¹³⁷

Tradicionalno najveći udio u zaposlenosti ima prerađivačka industrija (52,3%), slijedi trgovina na veliko i malo (11,7%), građevinarstvo (9,5%) itd.¹³⁸

Kao i u ostatku Hrvatske i Varaždinska županija se, unatoč nelošim brojkama zaposlenosti, bori s neusklađenosti ponude i potražnje radnika. Zabilježeno je kako neke tvrtke uvoze radnu snagu kao što je slučaj u jednom poslovnom subjektu na području županije gdje su zaposlenici došli čak iz Nepala, dok s druge strane domaće stanovništvo u sve većem broju odlazi raditi u inozemstvo.

6.2. Turizam Varaždinske županije

Turizam u gospodarskoj strukturi Varaždinske županije se ne ističe kao značajna djelatnost koja uvelike doprinosi razvoju gospodarstva što možemo zaključiti iz podataka u prethodnom poglavlju. Unatoč tome, brojni strateško razvojni dokumenti dokazuju kako je prepoznat potencijal razvoja turizma na ovom području. Krovni dokument razvoja turizma u županiji jest Strategija razvoja turizma Varaždinske županije 2015. - 2025. Strategija ima temelje u nekoliko ostalih strategija, prostornim planovima i razvojnim dokumentima županije, ali i njenih gradova i općina. Osim županije, njenih gradova i općina, na području djeluju i udruge, lokalne akcijske grupe koje djeluju na ruralnim područjima i zadužene su za njegov razvoj pa

¹³³ Državni zavod za statistiku [Internet], raspoloživo na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/11-01-02_01_2019.htm

¹³⁴ Ibidem

¹³⁵ Varaždinska županija, Informacija o stanju gospodarstva Varaždinske županije za 2018. i prvo polugodište 2019. godine, str. 4.

¹³⁶ Ibidem

¹³⁷ Ibidem

¹³⁸ Ibidem

se često unutar njihovih strategija može vidjeti pridani značaj turizmu kao čimbeniku razvoja ruralnih prostora.

Vizija razvoja turizma Varaždinske županije glasi: „Gradeći na bogatoj tisućljetnoj povijesti te slojevitosti kulturne mreže, ali i vibrantnosti događanja te mirnoći gorica, Varaždinska županija će u 2025. godini prerasti u jednu od vodećih srednjoeuropskih kontinentalnih destinacija s prostorno disperziranom ponudom visokokvalitetnih kreativnih turističkih doživljaja naslonjenih na kulturu, zdravlje, događanja i aktivno uživanje u prirodi. Maksimalno se posvećujući osiguranju dugoročne razvojne održivosti, upravljanje turističkim razvojem Županije zasnivat će se na visokoj razini znanja, inovativnoj valorizaciji potencijala resursno atrakcijske osnove te transparentnosti donošenja odluka koji će rezultirati poticajnim poslovnim ozračjem, uspješnom suradnjom javnog i privatnog sektora te fokusiranim destinacijskim menadžmentom“.¹³⁹

Naručitelj ove strategije jest Turistička zajednica Varaždinske županije, koja je ujedno i pokretač brojnih drugih inicijativa za razvoj turizma, a tome pomažu i ostale manje turističke zajednice koje djeluju na području županije, a to su: TZ grada Varaždina, TZ grada Novog Marofa, TZ grada Ivanca, TZ grada Varaždinske Toplice, TZ Općine Gornji Kneginec, TZ grada Ludbrega, TZ Trakošćan - Općina Bednja i TZ grada Lepoglave.

U zadnjih nekoliko godina Turistička zajednica županije provodi niz projekata, inicijativa i ostalih aktivnosti unapređenja turizma što je još jedan dokaz prepoznavanja značaja razvoja turizma. Veliki naponi ulažu se u organiziranje manifestacija kao što su Okusi varaždinskog kraja, Svečani bal Varaždinske županije, koji su ujedno dobre promotivne aktivnosti kao i sudjelovanje na raznim sajmovima. Osim toga, Varaždinska županija posjeduje balon na vrući zrak koji je oslikan motivima poznatog slikara s područja Novog Marofa- Ivana Rabuzina što je također jedan od načina na koji se županija promovira. Tu su svakako i razne bespovratne potpore poduzetnicima za uređenje i opremanje turističkih objekata.

¹³⁹ Institut za turizam (2015): Strategija razvoja turizma Varaždinske županije 2015. – 2025. godine, Zagreb, str. 60., [Internet], raspoloživo na: <http://www.varazdinska-zupanija.hr/repository/public/2015/4-savjetovanje/gospodarstvo/rujan/15-09-strategija-razvoja-turizma.pdf> [20.02.2020.]

6.2.1. Razvijenost turističkog sektora Županije sa strane ponude

Kontinuiran rast turističke aktivnosti praćen je nizom promjena, posebice u trendovima koji se sve dinamičnije mijenjaju. Potencijali razvoja turizma u Varaždinskoj županiji, kao i u većini kontinentalnih destinacija nisu dovoljno prepoznati, iako se ponuda Varaždinske županije u zadnjih nekoliko godina počela intenzivnije mijenjati.

Tome prvenstveno svjedoče brojke vezane uz smještajne kapacitete, odnosno ležajeve na području županije.

Uspoređujući samo 2018. i 2019. godinu vidljivo je povećanje broja smještajnih jedinica od približno 45%. U 2018. evidentirano je 143 smještajna objekta, dok u 2019. godini 207 smještajnih objekata, što u konačnici vodi do brojke od 3.716 kreveta na području županije.¹⁴⁰

Ovakav rast broja smještajnih jedinica može se pripisati privatnim inicijativama, ali i raznim poticajima od strane županije. Posebno se ističe projekt Turističke zajednice Varaždinske županije „Kuće za odmor s pričom“, čime se želi dodatno razviti turistička ponuda na ruralnom području uz pomoć povećanja broja smještajnih objekata. U sklopu ovog projekta turistička zajednica provodi razne informativne radionice i predavanja, ali i nudi mogućnosti sufinanciranja objekata uz diversifikaciju temeljenu na kulturno-povijesnoj tradiciji i temeljenu na podizanju kvalitete. Varaždinska županija raspisuje i javne pozive za dodjelu bespovratnih sredstava u turizmu čiji je cilj povećanje broja noćenja, zatim registracija novih objekata, produljenje sezone te razvoj prezentacijske i partnerske ponude obiteljskih i svih drugih gospodarstava.

Najveći broj smještajnih jedinica otpada na objekte u domaćinstvu, njih 135, dok na je na području županije registrirano 18 hotela, iako najveći broj ležajeva otpada na ostale ugostiteljske objekte za smještaj (Druge vrste – skupina kampovi), njih 2.251.¹⁴¹

Govoreći o atrakcijskoj osnovi, Varaždinska županija je svoj turistički potencijal izgradila zahvaljujući bogatoj povijesti. Povijest života na ovim prostorima seže još u doba paleolitika što nam dokazuju ostaci neandertalaca s najbolje sačuvanim DNK u svijetu pronađeni u špilji Vindiji tridesetak kilometara od Varaždina. Varaždinske Toplice prepoznate su još u doba Rimljana zbog izdašnog izvora ljekovite termalne vode. Tome svjedoče iskopine rimskog termalnog kupališta, ali i sam naziv grada koji potječe od naziva Aqua Iasae. Diljem županije

¹⁴⁰ Službeni podaci Turističke zajednice Varaždinske županije

¹⁴¹ Ibidem

postoje srednjovjekovne utvrde i dvorci, barokne palače koje i danas stoje kao dokaz prepoznatljivosti ovog kraja i njegove strateške važnosti, a posebno zahvaljujući gradu Varaždinu, nekadašnjoj hrvatskoj prijestolnici. Osim vrijednih spomenika kulture, ističe se i iznimna krajobrazna ljepota, ali i bogata gastronomska baština.

Kako bi se atrakcijska osnova županije obogatila, tijekom cijele godine provode se brojne manifestacije koje generiraju i privlače veliki broj posjetitelja tijekom godine. Najveća i najpoznatija manifestacija na području županije je Špancirfest, ali ističu se i Varaždinske barokne večeri, Zeljarijada, Međunarodni festival čipke, Dani vrganja, Aquafest i drugi.

Iako se na temelju informacija i postojeće ponude nazire veliki potencijal županije da postane jedna od turistički najatraktivnijih u Hrvatskoj, još uvijek ne postoji dovoljna povezanost i zajedničko djelovanja destinacija unutar Županije kako bi se u konačnici polučili još bolji rezultati i prepoznatljivost.

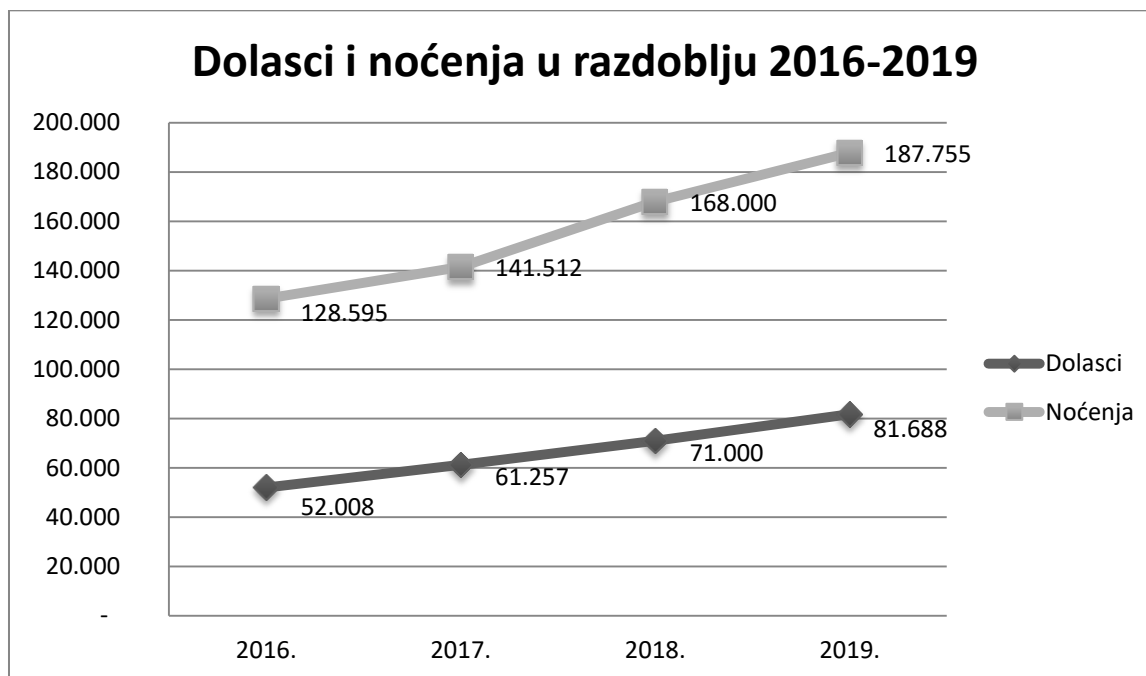
6.2.2. Turizam u brojka

Varaždinska županija je prošle, 2019. godine, zabilježila 81.688 dolazaka i 187.755 noćenja.¹⁴² Najveći broj noćenja ostvaren je u gradu Varaždinu, a slijede ga Varaždinske Toplice i Općina Bednja u kojoj se nalazi jedna od najvećih atrakcija županije, dvorac Trakošćan.

Dolasci stranih gostiju zabilježeni su u većem broju od domaćih, no ipak razlikuju se u približno 7.500 dolazaka što ne čini drastičnu razliku. Najviše stranih gostiju dolazi iz Poljske, a slijede ih gosti iz Njemačke, Austrije, Slovenije, Slovačke, Češke i Italije. Ipak, veći udio (53,34%) u broju ostvarenih noćenja pripada domaćim turistima. Prosječna duljina boravka turista na području županije iznosi 2,35 dana čime se zaključuje kako se u Varaždinskoj županiji gosti zadržavaju vrlo kratko, a tome je jedan od uzroka i veliki broj izletničkih grupa kojima je Varaždinska županija, ponajviše grad Varaždin, usputna destinacija ka njihovom ciljanom odredištu.

¹⁴² Službena web stranica Hrvatske turističke zajednice [Internet], raspoloživo na: https://www.htz.hr/sites/default/files/2020-01/Informacija%20o%20statisti%C4%8Dkim%20pokazateljima%20-%20prosinac%202019_0.pdf [01.03.2020.]

Na sljedećem grafikonu prikazan je broj dolazaka i noćenja od 2016. godine pa do 2019. godine. Vidljiv je konzistentan rast u broju dolazaka, ali i krivulja noćenja pokazuje linearan rast u broju ostvarenih noćenja turista, u prosjeku 20.000 više noćenja svake godine.

Grafikon 2: Broj dolazaka i noćenja u Varaždinskoj županiji u razdoblju 2016.-2019.

Izvor: Vlastiti prikaz, podaci preuzeti sa DZS

Najviše noćenja se odnosi na Turističku zajednicu Grada Varaždina, koju slijede Varaždinske Toplice i Turistička zajednica Bednja – Trakošćan što nije neuobičajeno jer upravo te destinacije imaju najveću ponudu i atrakcije za turiste.

6.3. Institucionalna podrška na području županije za turizam i fondove EU

Na području županije turizmom i njegovim razvojem ponajviše upravlja Turistička zajednica Varaždinske županije. Svakako veliku ulogu imaju i manje turističke zajednice gradova i općina s područja županije. One donošenjem raznih strategija i planova razvoja turizma utječu na poboljšanje te unaprjeđenje raznovrsnosti i kvalitete svih segmenata turističke ponude.

Unutar institucije Varaždinske županije djeluje nekoliko upravnih odjela koji sudjeluju u pripremi i provedbi projekata sufinanciranih iz fondova Europske unije, ali pružaju i podršku

prilikom prijava na projekte. Upravni odjel za gospodarstvo, financije i europske poslove usmjeren je više na podršku vezanu uz regionalni razvoj i razvoj županije, dok Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj, kao što samo ime govori, orijentirano je na provedbu mjera ruralnog razvoja.

Kako bi se olakšao rad Ministarstva regionalnog razvoja i EU fondova, u Republici Hrvatskoj osnovani su regionalni koordinatori, odnosno certificirane regionalne razvojne agencije za pripremu i provedbu projekata. U Varaždinskoj županiji osnovana je Agencija za razvoj Varaždinske županije (AZRA) kako bi pružala pomoć i potporu za ostvarenje što većeg broja projekata, ali i povlačenje dostupnog novca iz fondova.

AZRA pokriva sljedeće sektore i aktivnosti:¹⁴³

- Edukacija i savjetovanje poduzetnika
- Poljoprivreda i turizam
- Strateško planiranje i programiranje strateških dokumenata
- Upravljanje projektnim ciklusom
- Ured hrvatskih regija u Bruxellesu
- Promocija Varaždinske županije
- Suradnja s EU, ministarstvima, županijskim i lokalnim institucijama te nevladinim organizacijama u svrhu razvoja na višoj razini (NUTS II regija)

Do 2018. godine AZRA je obnašala funkciju regionalnog koordinatora, ali je zbog pravnog oblika agencije županija bila primorana osnovati javnu ustanovu koja će nadalje obnašati tu funkciju. Usprkos promijenjenoj funkciji regionalnog koordinatora, AZRA će i dalje poslovati na tržištu kao trgovačko društvo.

Danas, novoosnovana agencija Javna ustanova za regionalni razvoj Varaždinske županije-JURA, regionalni je koordinator Varaždinske županije. Glavna zadaća ove ustanove jest pružanje administrativno-tehničke, stručne pomoći, javnopravnim tijelima i javnim ustanovama s područja županije, u pripremi i provedbi EU razvojnih projekata koji su od interesa za razvoj županije.

Isto tako, na području županije postoji i Razvojna agencija sjever-DAN čiji osnivač je grad Varaždin i tvrtka ENTER Koprivnica.

¹⁴³ Web stranica Agencije za razvoj Varaždinske županije [Internet], raspoloživo na: <https://www.azra.hr/o-nama> [13.01.2020.]

Zahvaljujući radu i trudu prethodno navedenih institucija zajedno s Varaždinskom županijom na području Županije realizirani su brojni projekti.

Varaždinska županija trenutno provodi EU projekte vrijedne više od 800 milijuna kuna. Bespovratnim sredstvima iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova obnavljaju se školske, bolničke i druge javne zgrade, grade i opremaju bolnice. U ovoj godini u Varaždinskoj županiji će se provoditi EU projekti vrijedni oko 400 milijuna kuna. Nakon pripreme i ugovaranja projekata počela je njihova realizacija, pri čemu će velika većina biti realizirana ili u realizaciji upravo u ovoj godini.

Izgradnja Nacionalnog rehabilitacijskog centra za pacijente s ozljedama kralježničke moždine u sklopu Specijalne bolnice za medicinsku rehabilitaciju Varaždinske Toplice, energetska obnova zgrada Terme, Konstantinov dom, Hidroterapija Terme i Konstantinova kupelj te Lovrina kupelj, zatim izgradnja objedinjenog hitnog prijema i dnevne bolnice u Općoj bolnici Varaždin, završetak obnove Doma za starije i nemoćne osobe Varaždin te zgrade Vodotornja, energetska obnova 11 školskih zgrada, samo su dio EU projekata koji će se provoditi, odnosno čija će provedba završiti ove godine.

Prema podacima iz rujna 2019.godine u Varaždinskoj županiji je realizirano (završeno) projekata u vrijednosti više od 177 milijuna kuna, u provedbi su projekti u iznosu više od 477 milijuna kuna, dok vrijednost projekata koji su tek u pripremi iznosi preko 130 milijuna kuna.¹⁴⁴ Ovi projekti su pretežito financirani iz fondova Europske unije, nekolicina sredstvima Županije, a neki projekti su podržani od strane Ministarstva regionalnog razvoja i fondova EU te drugih ministarstava.

¹⁴⁴ Info bilten Varaždinske županije, besplatna publikacija, rujan 2019.

7. REZULTATI EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA

7.1. Metoda istraživanja – dubinski intervju

Za empirijski dio ovog rada koristila se metoda istraživanja pomoću dubinskog polustrukturiranog intervjua. To podrazumijeva intervjuiranje ispitanika licem u lice kako bi se došlo do što boljih i detaljnijih informacije, odnosno postigla dubina prikupljeni podataka. Korišten upitnik sastoji se od dvije skupine pitanja. Prvi dio pitanja je vezan uz opće podatke o ispitanicima kao što je spol, dob, stupanj stručne spreme, godine radnog staža.

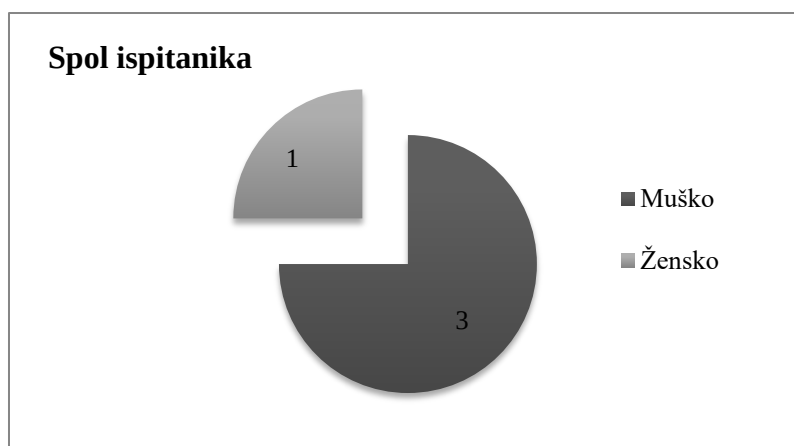
Drugi dio odnosi se na problemski usmjerena pitanja. Pitanja iz ovog dijela nisu bila za sve ispitanike ista, već su prilagođena sektoru iz kojeg dolaze i na njihovo iskustvo stečeno u radu i korištenju EU fondova. Tako se pitanjima za javni sektor pokušala steći općenita slika korištenja fondova na razini županije, dok za privatni sektor pitanja usmjerena više na njihovo osobno iskustvo korištenja fondova.

S obzirom na situaciju uzrokovanu virusom COVID-19 dio ispitanika je ispunjavao upitnik samostalno, uz mogućnost kontaktiranja i konzultiranja s ispitivačem.

7.2. Ispitanici

Ispitanici ovog istraživanja osobe su iz javnog i privatnog sektora koje su na neki način upoznate i povezane s fondovima Europske unije. Ispitane su 4 osobe različitih pozicija, radnih mjesta i funkcija. Za uzorak su izabrani: djelatnik Turističke zajednice Varaždinske županije, savjetnica za regionalni razvoj Varaždinske županije te dvoje predstavnika u funkciji korisnika EU fondova.

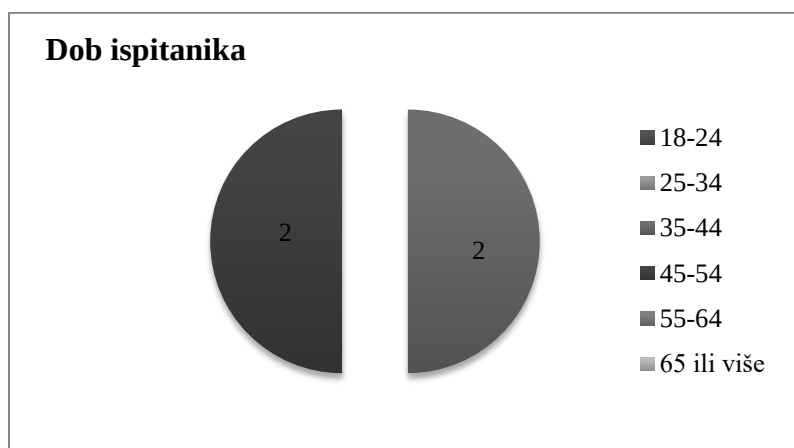
Na sljedećim grafičkim prikazima vidljivi su opći podaci o ispitanicima, kao što su dob, spol i stupanj obrazovanja. Ukupno je ispitano četvero ljudi, od kojih troje muškog spola i jedna ženskog spola što je prikazano na grafikonu 3.

Grafikon 3: Spol ispitanika

Izvor: Vlastiti prikaz

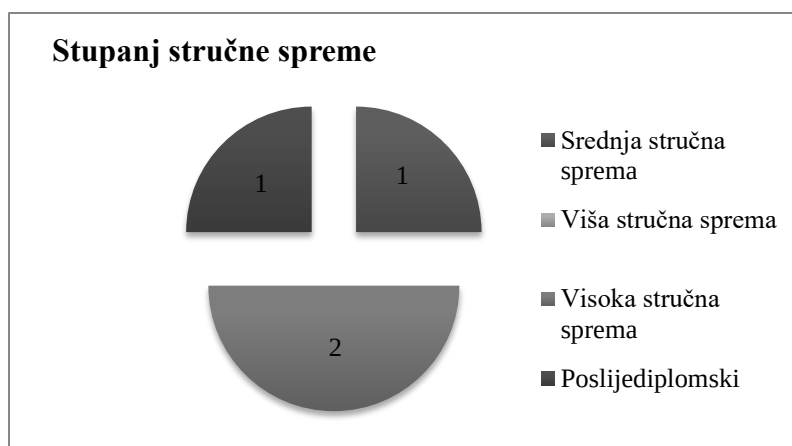
Dobna starost dvoje ispitanika je u kategoriji 35 do 44 godine, a drugih dvoje ulazi u kategoriju dobre starosti između 45 i 54 godine što je vidljivo na grafikonu broj 4.

Grafikon 4: Dob ispitanika

Izvor: Vlastiti prikaz

Njihov stupanj stručne spreme vidljiv je na grafikonu broj 5. Jedan ispitanik ima stečen stupanj srednje stručne spreme, dvoje visoku stručnu spremu (VII.stupanj, diplomski studij) i jedan ispitanik je završio poslijediplomski, odnosno posjeduje titulu mr.sc.

Grafikon 5: Stupanj stručne sprema ispitanika

Izvor: Vlastiti prikaz

Kada je riječ o upoznatosti ispitanika s politikama financiranja projekata kroz EU fondove, pola ispitanika smatra da su vrlo dobro upoznati, dok druga polovica svoju upoznatost politika financiranja EU fondovima ocjenjuje odličnom (grafikon broj 6).

Grafikon 6: Upoznatost ispitanika s politikama financiranja projekata kroz EU fondove

Izvor: Vlastiti prikaz

U nastavku slijedi analiza odgovora drugog dijela upitnika. Najprije su prikazani odgovori na skupinu pitanja postavljena djelatniku Turističke zajednice Varaždinske županije i savjetnici za regionalni razvoj Varaždinske županije.

- *Zadovoljstvo brojnošću, vrstom, kvalitetom i provedbom projekata u županiji, posebno turističkih*

Temeljem odgovora dvoje ispitanih predstavnika javnog sektora može se donijeti zaključak kako nisu zadovoljni, a razlog tome su brojni čimbenici o kojima ovise prethodno navedeni

pokazatelji. Tako za brojnost projekata ističu i broj zaposlenih koji rade na njima. Vrsta projekata često ovisi o odluci nadređenih, te naravno na temelju razvojnih dokumenata Županije, trenutni prioriteta i drugo. Savjetnica za regionalni razvoj posebno naglašava kako kvaliteta provedbe projekta može ovisiti o raznim činiteljima, kao što je stručnost onoga tko ih provodi ističući kako jedna osoba često provodi više projekata čija tematika je potpuno drugačija kao što su projekti za cikloturizam, zatim projekt za poticanje smanjenja nezaposlenosti ili pak postupanje u slučaju prirodnih katastrofa. Između ostalog ispitanici smatraju kako je često je nemoguće bavljenje jednom vrstom projekata, a što ukazuje i na problem potkapacitiranosti kadra. Iz turističke zajednice još ističu i problem financijske snage jer su ovisni o županijskoj vlasti i njihovoj financijskoj podršci. Njihovo nezadovoljstvo se može očitati i činjenicom kako do unatrag dvije godine projekti uopće nisu bili prijavljivani. Jedini turistički projekt financiran sredstvima EU su provodile Županija i županijska TZ. Radi se o projektu za razvoj cikloturizma koji se financirao iz programa Interreg, IPA SI-HR 2007-2013. U projekt Mura – Drava bike su uključene pogranične regije Slovenije i Hrvatske (Međimurska i Varaždinska županija) radi stvaranja zajedničkog turističkog proizvoda, odnosno razvoja biciklističkog turizma. Dobivena sredstva su većim dijelom bila iskorištena za uređenje ruta, postavljanje signalizacije, odmorišta, a iz projekta je izašao i portal preko kojeg se mogu saznati sve važne informacije uz destinacije, biciklističke trase i ostale sadržaje. Projekte je često teško okarakterizirati kao čisto infrastrukturne ili edukativne pa, tako i ovaj. Iz turističke zajednice istaknuli su i jedan projekt male vrijednosti na kojem su bili partneri Općini Vinica. Radilo se projektu financiranog iz programa Europa za građane koji je bio edukativne naravi, a čija su se sredstva jednim dijelom usmjerila i na marketinške aktivnosti.

- *Prepreke i izazovi u korištenju sredstava EU fondova (od praćenja pa do prijave na natječaje)*

Nezadovoljstvo uzrokuju i prepreke, odnosno izazovi u cjelokupnom procesu, od praćenja natječaja za dodjelu sredstava EU fondova pa do same prijave projekata. Iz turističke zajednice posebno naglašavaju problem sufinanciranja vlastitog udjela na projektima koji varira od 15% do 25% ukupne vrijednosti projekta, ali i to što kod takvih projekata nema predfinanciranja već se cijeli projekt treba financirati iz vlastitih sredstava pa nakon toga čekati na povrat uložених sredstava koji se najčešće čeka i do godinu dana. Osim toga, još jedna prepreka za TZ jest broj zaposlenih (trenutno 2) za koje je praktički nemoguće da uz svoje redovne poslove obavljaju brojnu administraciju, vođenje projekta, praćenje i drugo.

Kao vrlo bitan izazov iz županije ističu i birokraciju. Naglašavaju kako provedba EU projekata zahtjeva dostavu velike količine dokumentacije i dokaza za odrađenu aktivnost, ponekad do te mjere da dokazivanje te aktivnosti često podrazumijeva i veći angažman od onog potrebnog da se sama aktivnost dogodi. Uz to, jedinica lokalne, područne (regionalne) samouprave (JLP(R)S) ima svoje interne akte koji se moraju poštivati i ispunjavati. Često je npr. proračun projekta za potrebe županije (ispunjava se interni dokument) potpuno drugačije prikazan od onog koji je definiran u Ugovoru o dodjeli bespovratnih sredstava, a što zahtijeva da se za nešto što je već definirano, dodatno angažira samo kako bi se isti podatak pokazao na drugačiji način. Sve navedeno dovodi do nerazmjera između onih koji provode projekte (JLPRS u ovom slučaju) i upravljačkog i posredničkog tijela koji prate i kontroliraju provedbu. Ispitanici ističu kako kod prijave na natječaj, izazov može biti rok prijave ako je on relativno kratak, isto može utjecati i na kvalitetu prijave.

- *Korist i mogućnosti korištenja EU fondova*

Unatoč brojnim izazovima i preprekama, ispitanici uviđaju razne koristi mogućnosti korištenja EU fondova.

Iz TZ kao najpozitivniju stranu korištenja EU fondova istaknuli su financiranje ljudi, odnosno troškova stručnjaka i marketinga. Mogućnost se vidi u tome da se dio troškova plaća stalnih zaposlenika prebaci na projekt pa se na taj način oslobađaju vlastita sredstva za razvijanje nekih drugih projekata. Ispitanici navode kako korištenje EU fondova pozitivno djeluje na gospodarstvo i dionike sustava, jer utječe na bolje planiranje i smislenije korištenje raspoloživih sredstava. Pri tome treba imati na umu da EU fondovi ne mogu riješiti sve probleme, već su podrška i pomoć pri razvoju, napominju iz županije.

Ispitanici ističu kako je opće poznato da su, uslijed dostupnosti značajnih financijskih sredstava povećana javna i privatna ulaganja, unaprijeđena (sektorska) struktura ulaganja, povećana ulaganja u istraživanje, razvoj i inovacije, malo i srednje poduzetništvo, obrazovanje, energetska učinkovitost, digitalizaciju i druga područja od posebne važnosti za dugoročan rast. Također, ispitanici smatraju da prednost korištenja EU fondova leži i u pojačanim kapacitetima lokalne i regionalne razine u planiranju, pripremi i provedbi razvojnih projekata (što je daleko od zadovoljavajućeg jer i dalje postoje problemi, ali ipak u odnosu na razdoblje prije ulaska u EU, određeni pomaci su napravljeni). No ispitanici naglašavaju da su i dalje potrebna poboljšanja u komunikaciji između nacionalnih i regionalnih (lokalnih) vlasti, posebno u razdoblju programiranja, te stvaranje uvjeta u kojima će se stručni kadar zadržavati

na radnim mjestima za projektno upravljanje, kako na nacionalnoj, tako i na nižim razinama upravljanja.

○ *Suradnja s ostalim partnerima u fazi dobivanja i provedbe dobivenih sredstava*

Odgovori vezani uz ocjenu suradnje s partnerima u fazi dobivanja i provedbe projekata su temeljeni na šarolikom iskustvu.

Iz županije smatraju kako u idealnoj situaciji projekt podrazumijeva rad s projektnim partnerima, raspored aktivnosti i znanja između njih te da često to nije tako. Ističu kako, osim što je već odgovornost provedbe projekta na nositelju projekta, često i sve provedbene aktivnosti ovise o njemu. Ispitanici su istakli i da kroz provedbu projekta partneri često pokazuju neaktivnost, odrađuju samo nužno. Napominju se kako razlog tome može biti i razlog što je za neuspjeh projekta ili neke njegove aktivnosti, odgovoran samo nositelj projekta. S druge strane iz TZ su mišljenja kako generalno nije dovoljno kvalitetno posložena hijerarhija tko informira koga, na koji način i koja je pomoć pri pisanju, provedbi i realizaciji te koliko to košta. Svaka institucija sama traži koji su to projekti, javlja se javnoj ustanovi za projekte koja onda to prihvaća ili ne prihvaća. Smatraju da nije dovoljno dobro posloženo da bi se ostvarili maksimalno dobri rezultati. Oboje ispitanika usuglašeno je kako su u pravilu, najčešći partneri u turističkim projektima javne institucije: turističke zajednice, jedinice lokalne i regionalne samouprave s područja djelovanja, dok u vrlo malo slučajeva bude i privatan sektor.

○ *Financijski učinci dobivenih projekata*

Na kraju, ispitanici su dali svoj osvrt na financijske učinke dobivenih projekata. Iz županije ističu sljedeće:

- sudjelovanje u Kohezijskoj politici predstavlja značajnu razvojnu šansu za RH;
- pored izravnih financijskih učinaka, Kohezijska politika pruža niz dodatnih koristi, od bolje strukture ulaganja do jačanja kapaciteta niza dionika na različitim razinama.

Usprkos tome, ističu kako u konačni učinci Kohezijske politike su ograničeni kvalitetom rada javne uprave i ukupnom kvalitetom javnih politika, kao i kvalitetom samih projekata.

Iz TZ zaključno poručuju koliko god financijski učinci općenito bili pozitivni u globalu, postoji negativa da se za projekte prvo trebaju dizati krediti da bi se mogao projekt realizirati. To za sobom vuče kamatu plus ogroman angažman koji su u konačnici destimulirajući.

Nažalost, zbog te financijske negativnosti i implikacije na čitav projekt u konačnici iz Turističke zajednice županije nisu toliko pozitivni prema europskim projektima.

Slijede odgovori na problemski usmjerena pitanja postavljena korisnicima EU fondova; djelatniku ugostiteljsko-hotelijerskog poduzeća i nositelju OPG-a.

- Način informiranja o mogućnostima korištenja EU fondova

Oboje ispitanika je istaknulo kako se prvenstveno samostalno informiraju o mogućnostima korištenja EU fondova, odnosno da samostalno prate natječaje. Jedan ispitanik je istaknuo kako izričito samostalno prate informacije i natječaje jer je to najbrži način dolaska do informacija, a posebice u današnje vrijeme kada su i najave natječaja u online varijanti. Usluge konzultantskih tvrtki u poduzeću u pravilu ne koriste, već im je bila dodijeljena od strane države kao pomoć prilikom provedbe dobivenog projekta. S druge strane, vlasnik OPG-a osim samostalnog praćenja, koristi i usluge drugih, kako konzultantskih tvrtki tako i regionalnih razvojnih agencija u svim fazama (od prijave pa do provedbe projekta).

- Način sudjelovanja u planiranju, ulaganju i praćenju korištenja sredstava EU

Aktivno sudjelovanje u svim fazama korištenja EU fondova potvrdilo je oboje ispitanika. Vlasnik OPG-a ističe kako trenutno rade na 7 projekata paralelno te da koriste mjere u poljoprivredi i turizmu te se javlja na razne natječaje sa svojim projektima kako bi dobili barem dio sredstava za strojeve i opremu koja im je potrebna. Drugi ispitanik ističe kako imaju u pripremi već nekoliko projekata za koje se čeka da se otvore neki natječaji za korištenje sredstava EU fondova iako su se trenutno preorijentirali prioriteti na revitalizaciju gospodarstva zbog pandemije izazvane korona virusom tako da se sad teško pronalazi neki kanal.

- Vrsta projekta za koji su dobiveni poticaji EU

Turistički projekti za koje su ispitanici dobili sredstva iz EU fondova mogu se okarakterizirati kao infrastrukturni.

Kod prvog ispitanika u pitanju je projekt dogradnje i rekonstrukcije postojeće zgrade u hotel s 19 soba, multifunkcionalnu dvoranu s 120 mjesta, restoran, aperitiv-kavanu te vrtanu terasu.

Dobiveni projekti OPG-a su uglavnom vezani uz poljoprivredu, ali u više od 10 godina postojanja provedeni su brojni projekti koji su vezani uz preradu, internacionalizaciju, marketing, razvoj proizvodnje, razvoj primarne poljoprivredne proizvodnje i slično. Osim toga, OPG je dobio sredstva za razvoj turizma koja su uglavnom bila usmjerena na razvoj smještajnih kapaciteta, a najveći projekt se odnosio na ulaganje (dogradnja i rekonstrukcija) u dva različita objekta.

- Izvor dobivenih sredstava EU (fond, mjera)

Temeljem nacionalnog natječaja dobiveno je nešto manje od 12 milijuna kuna, dok je ukupna investicija bila puno veća. Bespovratna sredstva dobivena su u pretpristupnom razdoblju iz Europskog fonda za regionalni razvoj kroz Javni poziv za dostavu projektnih prijava "Povećanje gospodarske aktivnosti i konkurentnosti malih i srednjih poduzeća" iz Operativnog programa "Regionalna konkurentnost 2007-2013."

Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo je za turistički projekt dobilo sredstva iz Programa ruralnog razvoja, mjera 6, tip operacije 6.4.1. „Razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnim područjima“. Tim projektom iz Europskog poljoprivrednog fonda sufinancirano je oko pola milijuna kuna. Za ostale (neturističke) projekte na OPG-u iz Programa ruralnog razvoja dobivena su sredstva i za tip operacije 6.3.1. “Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava”, ali korištena su i sredstva Europskog fonda za regionalni razvoj (HAMAG E-Impuls, HAMAG Internacionalizacija poslovanja...).

- Koristi dobivenih sredstava

Budući da je projekt dogradnje i rekonstrukcije zgrade u hotel bio planiran u vrijeme gospodarske krize, u investiciju ne bi ni ušli da nije bilo ovog natječaja i ovih sredstava, ističe ispitanik. Uvidjeli su da investiciju ne bi bila neisplativa, poduzeće ne bi samostalno moglo nositi teret kredita bez obzira na vlastito ulaganje. Ispitanik zaključuje kako je uz ova sredstva isplativost investicije imala smisla.

Drugi ispitanik kao najveću korist dobivenih sredstava iz EU fondova ističe razvoj poslovnog subjekta na višu razinu, sa sredstvima koje inače iz vlastitog poslovanja si ne bi mogli priuštiti.

- Prepreke prilikom korištenja sredstava

Jedan ispitanik preprekom smatra predetaljne kontrole od strane Hrvatske i neusklađenost s dobrim poslovnim odnosima u EU, te neusklađenost nabave u Republici Hrvatskoj i Europskoj Uniji. Ističe kako se u Hrvatskoj traže neki dokumenti koje EU ne poznaje i nisu uobičajeni. Osim toga, ističe kako je općenito problem doći do nekih sredstava za turizam jer trenutno uopće ne postoje EU fondovi za turizam već su svi projekti izvedenice iz fondova kao što je na primjer Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj.

Drugi ispitanik smatra kako prilikom planiranja i provedbe njihovog projekta nije bilo prevelikih problema. Ističe kako je tada u tvrtki bila zaposlena osoba koja je radila na tom projektu od početka uz tadašnjeg direktora firme te da su poštivali svaki korak te išli redoslijedom prihvaćajući dodatan posao i stres, ali uz kojeg je došao i veliki dobitak. Istaknuo je kako su jedini problemi na koje su naišli bili vezani lokalno, uz izbor projektanta, izbor izvođača radova kojima su se potkrale greške, ali smatra da je u tako velikim investicija to očekivano i normalno. Zaključuje kako su objekt kao i kompletni projekt dobro napravljeni te dobro funkcioniraju već nekoliko godina.

- Konačni učinak dobivenih sredstava na poslovanje i namjera ponovnog prijavljivanja

Oboje ispitanika je iskazalo namjeru ponovnog prijavljivanja na natječaje za bespovratna sredstva i EU fondova, ali i nacionalna, a posebice lokalna bespovratna sufinanciranja.

Ispitanici su se složili kako su sredstva u konačnici pomogla u poboljšanju poslovanja. Ističu kako su ona bila ključna za dizanje razine kvalitete, ali i za povećavanje tržišne prepoznatljivosti. Jedan ispitanik je istaknuo važnost ovakvih projekata za povećavanje i kreiranje dodatnih sadržaja koji se mogu ponuditi turistima, a općenito ih u destinacijama nedostaje. Gledajući iz šire perspektive, provođenjem takvih projekata doprinosi se cjelokupnom unapređenju konkurentnosti turističke ponude smještaja i razvoju turizma u destinaciji, a u ovom slučaju Varaždinskoj županiji, naglašava drugi ispitanik. Osim EU fondova, smatra kako veliku ulogu u tome imaju i poticaji Varaždinske županije za sufinanciranje turističkih projekata s ciljem unapređenja i razvoja turizma, druga bespovratna sredstva, ali i kanali koji osiguravaju puno manju kamatu za kredit jer fondovi i to potpomažu.

7.3. Odgovori na istraživačka pitanja temeljem rezultata dubinskog intervjua i teorijske analize

- Kakav je stav EU prema turizmu i poticanju njegova razvoja?

Europska unija brine o temi i pitanjima vezanim uz turizam i njegov razvoj. Tome svjedoče brojne komunikacije i dokumenti usvojeni od strane Europske komisije od kojih se posebno ističe komunikacija za usmjerenje razvoja turizma 2010. pod nazivom „Europa, svjetska turistička destinacija broj 1 – novi politički okvir za turizam u Europi“. Unutar Europskog parlamenta djeluje Međuklub Europskog parlamenta za turizam te njegov Odbor za promet i turizam koji su uspostavljeni da svojom ulogom doprinose cjelokupnoj turističkoj politici. Osim toga razvoj turizma se spominje u brojnim drugim politikama kao što je Zajednička poljoprivredna politika, Regionalna politika Europske unije i drugo.

- Koji su fondovi i programi Europske unije relevantni za poticanje razvoja turizma?

Još uvijek ne postoji zasebni proračun u okviru višegodišnjeg financijskog okvira za tekuće razdoblje što možemo pripisati svojstvu heterogenosti i kompleksnosti sektora turizma. S druge strane, upravo ta svojstva pružaju mogućnost financiranja i poticanja njegovog razvoja unutar drugih politika, odnosno fondova. Najrelevantniji fondovi su Europski fond za regionalni razvoj i Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj, a slijede ih Kohezijski fond, Europski socijalni fond te Europski fond za pomorstvo i ribarstvo. Od programa bitnih za poticanje razvoja turizma ističu se: COSME, HORIZON (OBZOR) 2020, LIFE, Erasmus+, Kreativna Europa...

- Koja su ključna područja turizma najzastupljenija u programima (su)financiranja od strane EU?

U programima za (su)financiranje projekata sredstvima EU radi se o poticajima za aktivnosti usmjerene na razvoj smještajne ponude i turističke infrastrukture, na razvoj proizvoda, marketing, jačanje ljudskih potencijala i slično. Neki programi kao što je Program ruralnog razvoja ili pak Operativni program za pomorstvo i ribarstvo su usmjereni na specifičnija područja turizma što se nazire iz njihovog naziva. Njima se posebice (su)financira razvoj ruralnog turizma, udičarskog turizma i akvakulture.

- Postoji li veći interes privatnih ili javnih subjekata za korištenje sredstava EU fondova u turizmu?

Na temelju odgovora ispitanika može se zaključiti da u Varaždinskoj županiji prevladava interes privatnih subjekata za korištenjem sredstava EU fondova u turizmu. Javni subjekti provode puno više projekata financiranih iz EU fondova, ali ne turističkih već su to projekti unaprjeđenja javne infrastrukture, obnove javnih zgrada i slično pored kojih turistički projekti nisu prioritetni.

- Kakva je iskorištenost izvora financiranja EU namijenjenih određenim turističkim aktivnostima/projektima ukupno i/ili na razini država članica?

Na razini Republike Hrvatske iskorištenost dostupnih EU fondova trenutno iznosi nešto više od 30%. Za iskorištenost izvora financiranja EU namijenjenih turističkim projektima nema dostupnih podataka.

- Jesu li EU fondovi prepoznati su kao važan čimbenik za poticanje razvoja turizma u Varaždinskoj županiji?

Za turizma Varaždinske županije, EU fondovi još uvijek nisu u dovoljnoj mjeri prepoznati kao važan čimbenik njegovog razvoja. Postoji nekoliko primjera korištenja EU sredstava u svrhu razvoja turizma, ali velika većina odobrenih i provedenih europskih projekata u Županiji nije vezana uz turizam. S druge strane aktualne su dodjele bespovratnih potpora u turizmu od strane lokalne razine (Županije) na čije natječaje se svake godine prijavljuje sve više zainteresiranih.

- Koji su najkorišteniji fondovi za razvoj turizma u Varaždinskoj županiji?

Najkorišteniji fond za razvoj turizma u Varaždinskoj županiji je Europski fond za regionalni razvoj iz kojeg su se financirali financijski zahtjevniji i veći projekti kao što je rekonstrukcija i dogradnja postojeće zgrade u hotel. Pored njega tu je Europski poljoprivredni fond iz kojeg su neka (obiteljska) poljoprivredna gospodarstva proširila svoju osnovnu djelatnost pružanjem usluga turizma.

- Kakva je učinkovitost povlačenja sredstava EU fondova za razvoj turizma Varaždinske županije?

Od korištenja prepristupnih fondova pa do sada kada se bliži kraj financijskog razdoblja 2014.-2020. u Varaždinskoj županiji bilo je svega nekoliko većih turističkih projekata sufinanciranih od strane Europske unije. Iz toga se može zaključiti kako mogućnost povlačenja sredstava za razvoj turizma Varaždinske županije nije dovoljno iskorišteno. Ne

može se reći da je učinkovitost povlačenja sredstava za razvoj turizma nikakva, ali s obzirom na broj provedenih projekata je puno manja od potencijalno ostvarive.

- Kakvi su efekti prikupljenih i investiranih sredstava u razvoju turizma Varaždinske županije?

Varaždinska županija rast turizma, prepoznatljivost same destinacije te ponajviše podizanje kvalitete smještajne i ugostiteljske ponude može povezati s korištenjem EU fondova i ostalih financijskih poticaja s nacionalne ili lokalne strane. Efekti prikupljenih i investiranih sredstava u razvoju turizma županije prvenstveno se ogledaju u porastu broja dolazaka i noćenja koji su vidljivi u zadnjih nekoliko godina, ali to se može u većoj mjeri pripisati ulaganjima u privatni smještaj, odnosno poticajima od strane Varaždinske županije i njezine turističke zajednice te naporima koje ulažu u projekt „Kuće za odmor s pričom“.

8. PREPORUKE BUDUĆEG DJELOVANJA

Na temelju provedene teorijske analize te predstavljenih i obrađenih podataka empirijskog dijela istraživanja, nekoliko je preporuka budućeg djelovanja i one su prikazane u nastavku.

Budući da još uvijek ne postoji zaseban fond niti programi koji su usmjereni samo na sektor turizma i njegov razvoj, već se izvori sredstava pronalaze u brojnim drugim fondovima pa to ponekad otežava krajnjim korisnicima snalaženje u moru informacija. Postoje internetske stranice kao što je <https://strukturnifondovi.hr/> gdje su na jednom mjestu vidljivi svi natječaji, njihov status, vrsta poziva, područje natječaja, prijavitelji ostali uvjeti po kojima se mogu pronaći odgovarajući natječaji za dodjelu sredstava iz EU fondova.

S druge strane neke službene stranice kao što su internet stranice Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske unije te Ministarstvo turizma nemaju dovoljno dobro organizirane podatke koje potencijalnim korisnicima olakšavaju put do pronalaska pravih i valjanih informacija, niti preusmjeravaju poveznicama na prava mjesta.

Rezultat prethodno opisane situacije jest da u Hrvatskoj još uvijek postoji visok stupanj neinformiranosti građana (pravnih/fizičkih osoba) o mogućnosti iskorištavanja fondova. To dodatno otežava potkapacitiranost kadra, odnosno nedostatak stručnih osoba u javnim službama koje bi se mogle u potpunosti posvetiti pružanju informacija, ali i provođenju samo jedne vrste projekata u ovom slučaju za turizam.

Osim toga, u Hrvatskoj je opće poznat problem kompleksnosti birokracije pa tako i kod prijave projekata na natječaje za EU fondove gdje se javlja neusklađenost potrebnih dokumenata koji se traže od strane Republike Hrvatske s onima u Europskoj uniji.

S obzirom na relativno malu iskorištenost sredstava EU fondova, pa tako i onih namijenjenim turizmu, kako bi se što bolje iskoristile mogućnosti (su)financiranja iz EU fondova potrebno je početi od informiranja i poticanja potencijalnih krajnjih korisnika na osmišljavanje i apliciranje projekata. Prvenstveno treba olakšati put do pronalaska potrebnih informacija edukacijom kadra, osmišljavanjem promotivnih aktivnosti za približavanje informacija primjereno svim dobnim skupinama, mladima putem društvenih mreža, starijima putem televizijskih kanala ili medija kojima su više podložni.

Svakako je jako važno olakšati i pojednostaviti papirologiju zahtijevanu prilikom prijave na natječaje za korištenje EU fondova, ali i cjelokupan proces prijave.

Raštrkanost informacija može se riješiti kreiranjem jedinstvene platforme na kojoj će biti ujedinjene sve informacije vezane uz aktualne fondove i programe, natječaje, ali na kojoj će biti omogućeno online prijava projekata kako bi se maksimalno pojednostavio cjelokupan proces.

9. ZAKLJUČAK

Europska unija je prepoznaje važnost koju sektor turizma ima na cjelokupno gospodarstvo što dokazuju brojne publikacije, komunikacije i dokumenti doneseni od strane institucije Europskog parlamenta, odnosno Europske komisije. Ponajviše, potvrda tome je komunikacija „Europa, svjetska turistička destinacija broj 1 – novi politički okvir za turizam u Europi“, ali i činjenica kako turizam i njegov razvoj imaju mjesto u brojnim drugim politikama Europske unije. Iako za razvoj turizma još uvijek ne postoji jedinstven fond, Europska unija nudi niz izvora financiranja. Poticajima iz fondova Europske unije nastoji se pridonijeti prije svega postizanju ciljeva ključnih javnih politika EU, a samim time i ispunjavanju zajedničkih ciljeva strategije Europa 2020. Poticanjem razvoja turizma, zahvaljujući heterogenosti sektora, ujedno se pridonosi ispunjavanju ciljeva drugih politika. Stoga se u Operativnim programima pronalaze brojne mjere i prioriteti koje omogućuju financiranje turističkih projekata iz fondova kao što su Europski fond za regionalni razvoj, Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj, Europski socijalni fond, Europski fond za pomorstvo i ribarstvo te Kohezijski fond. U Republici Hrvatskoj raspisana su četiri operativna programa u kojima su detaljnije mjere i aktivnosti za ostvarivanje prava korištenja fondova: OP Konkurentnost i kohezija, OP Učinkoviti ljudski potencijali, Program ruralnog razvoja i OP za pomorstvo i ribarstvo. U svakom od programa postoje mjere i prioriteti orijentirani stimuliranju turističkog razvoja.

Teško je pronaći podatke za korištenje sredstava namijenjenih isključivo turističkim projektima, ali vidljiva je iskoristivost ukupno dostupnih sredstava na nacionalnoj razini. U Hrvatskoj je do sada u financijskom razdoblju 2014.-2020. iskorišteno tek nešto više od 30%¹⁴⁵ što govori o slaboj učinkovitosti povlačenja novaca iz EU fondova pa tako i za turističke projekte.

Turizam Varaždinske županije još uvijek ne zauzima značajnu ulogu u strukturi gospodarstva, odnosno njegovi potencijali nisu dovoljno prepoznati iako zadnjih nekoliko godina bilježi se rast dolazaka i noćenja što se može povezati sa širenjem i obogaćivanjem smještajne ponude na području.

Nakon teorijskog i empirijskog dijela istraživanja, evidentno je da, unatoč činjenici da Varaždinska županija aktivno radi na prijavljivanju i provedbi projekata sufinanciranih od

¹⁴⁵ Službena web stranica Europske komisije, Europski strukturni i investicijski fondovi, Podaci [Internet], raspoloživo na: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/overview#>

strane Europske unije, kako EU fondovi do danas nisu iskorišteni u skladu s potrebama i mogućnostima, posebice za razvoj turizma Županije. Identificirano je tek nekoliko značajnijih turističkih projekata provedenih u Varaždinskoj županiji od strane javnog, ali i privatnog sektora kao što je projekt rekonstrukcije i dogradnje postojeće zgrade u hotel kategorije 4*, projekt Mura-Drava bike te ulaganje u kuće za odmor. S druge strane, za poticanje razvoja turizma Županije, sve se više koriste sredstava koja daje Varaždinska županija putem javnog poziva za dodjelu bespovratnih sredstava u turizmu nego sredstva iz EU fondova.

Stoga, može se zaključiti da je neophodno uložiti dodatne napore za realizaciju, tj. korištenje sredstava EU fondova. Potrebno je poraditi na rješavanju prepreka i problema koji su često uzrok nedovoljne informiranosti i nezainteresiranosti krajnjih korisnika te u konačnici nedovoljnog povlačenja dostupnog novca iz EU fondova.

LITERATURA

1. Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju [Internet], raspoloživo na: <https://www.apprrr.hr/>
2. Agencija za razvoj Varaždinske županije [Internet], raspoloživo na: <https://www.azra.hr/>
3. Agencija za reviziju sustava provedbe programa Europske unije (ARPA) [Internet], raspoloživo na: <http://www.arpa.hr/>
4. Barić Punda, V., et al. (2006.): Hrvatska i EU – izazovi integracije, Ekonomski fakultet, Split.
5. Belić, M., Štilinović, J. (2013): EU fondovi i programi za turizam, Nova knjiga Rast, Zagreb
6. Bogovič, F., Kirbiš Rojs, M. (2018): Sredstva Evropske unije od teorije do prakse, Beletrina, Ljubljana
7. Državni zavod za statistiku (2018): Priopćenje, Dolasci i noćenja turista u 2017., Zagreb [Internet], raspoloživo na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2017/04-03-02_01_2017.htm
8. EUR-Lex [Internet], raspoloživo na: <https://eur-lex.europa.eu/homepage.html>
9. European Commission (2010): Communication from the Commission to the European parliament, the Council, the European economic and social committee and the Committee of the regions: Europe, the world's No 1 tourist destination – a new political framework for tourism in Europe, Brussels [Internet], raspoloživo na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52010DC0352&from=EN>
10. European Commission (2014): Guide on EU funding 2014-2020 for the Tourism sector, raspoloživo na: http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/tourism/index_en.htm
11. European Commission (2015): European structural and investment funds 2014-2020: Official texts and commentaries, Publications Office of the European Union, Luxembourg [Internet], raspoloživo na: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/guides/blue_book/blueguide_en.pdf
12. Europska komisija [Internet], raspoloživo na: https://ec.europa.eu/commission/index_hr
13. Europska komisija (2010): Priopćenje komisije, Europa 2020, Strategija za pametan, održiv i uključiv rast, Bruxelles [Internet], raspoloživo na: <https://struktturnifondovi.hr/wp-content/uploads/2017/03/Strategija-EUROPA-2020.-hr.pdf>
14. Europska komisija (2014): Politike Europske unije: Kako funkcionira Europska unija, Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg [Internet], raspoloživo na:

<https://publications.europa.eu/hr/publication-detail/-/publication/9a6a89dc-4ed7-4bb9-a9f7-53d7f1fb1dae/language-hr/format-PDF/source-search>

15. Europska komisija (2015): Europski strukturni i investicijski fondovi [Internet], raspoloživo na: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/policy/what/investment-policy/esif-country-factsheet/esi_funds_country_factsheet_hr_hr.pdf
16. Europska komisija (2015): Politike Europske unije: Europa 2020.: europska strategija rasta, Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg [Internet], raspoloživo na: [https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/00%20Foto%20mobitel/Europski%20semestar/Dokumenti%20i%20publikacije/Bro%C5%A1ura%20Europa%202020%20\(EK%202014\).pdf](https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/00%20Foto%20mobitel/Europski%20semestar/Dokumenti%20i%20publikacije/Bro%C5%A1ura%20Europa%202020%20(EK%202014).pdf)
17. Europska komisija (2017): Europa u 12 lekcija, Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg
18. Europska komisija (2017): Vodič kroz sredstva EU-a, Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg
19. Europska komisija (2018): Europska unija, Što je i što čini, Ured za publikacije Eurpske unije, Luxembourg
20. Europska unija [Internet], raspoloživo na: https://europa.eu/european-union/index_hr
21. Europski parlament [Internet], raspoloživo na: <http://www.europarl.europa.eu/portal/hr>
22. Europski parlament, Opći pregled razvojne politike [Internet], raspoloživo na: https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/hr/FTU_5.3.1.pdf
23. Europski socijalni fond, Operativni program Učinkoviti ljudski potencijali [Internet], raspoloživo na: <http://www.esf.hr/>
24. Europski strukturni i investicijski fondovi [Internet], raspoloživo na: <https://strukturnifondovi.hr/>
25. Europsko vijeće i Vijeće Europske unije [Internet], raspoloživo na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/>
26. Eurostat (2019): Tourism Satellite Accounts in Europe, Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg [Internet], raspoloživo na: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/7870049/10293066/KS-FT-19-007-EN-N.pdf/f9cdc4cc-882b-5e29-03b1-f2cee82ec59d>
27. Eurostat (2020): Tourism statistics, Statistics Explained [Internet], raspoloživo na: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/pdfscache/1171.pdf>
28. HrTurizam Turistički news portal [Internet], raspoloživo na: <https://hrturizam.hr/>
29. Hrvatska enciklopedija [Internet], raspoloživo na: <https://enciklopedija.hr/>
30. Hrvatska gospodarska komora [Internet], raspoloživo na: <https://www.hgk.hr/>

31. Hrvatska gospodarska komora (2015): Kohezijska politika Europske unije i Hrvatska 2014. - 2020., Vodič kroz strateški okvir i pregled mogućnosti financiranja, Intergrafika TTŽ, Zagreb [Internet], raspoloživo na:
<https://izvoz.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Kohezijska%20politika%20EU%20i%20Hrvatska%202014.-2020..pdf>
32. Hrvatska gospodarska komora (2016): Ukratko o gospodarstvu Varaždinske županije, Varaždin [Internet], raspoloživo na: <https://hgk.hr/documents/ukratko-o-vz-gospodarstvu-hrv-2-201657ac24f3dae51.pdf>
33. Hrvatska turistička zajednica [Internet], raspoloživo na: <https://htz.hr/hr-HR>
34. Info bilten Varaždinske županije, besplatna publikacija, rujan 2019.
35. Institut za turizam (2015): Strategija razvoja turizma Varaždinske županije 2015.-2025., Zagreb [Internet], raspoloživo na: <http://www.varazdinska-zupanija.hr/repository/public/2015/4-savjetovanje/gospodarstvo/rujan/15-09-strategija-razvoja-turizma.pdf>
36. Jelovčić, A. et. al. (2018): EU pismenost: Učimo o EU, GONG, str. 34., [Internet], raspoloživo na: <https://bib.irb.hr/datoteka/994849.Prirunik-Ucimo-o-EU.pdf>
37. Juul, M. (2015), Tourism and the European Union, Recent trends and policy developments, Members' Research Service, European Parliamentary Research Service, [Internet], raspoloživo na:
[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/568343/EPRS_IDA\(2015\)568343_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/568343/EPRS_IDA(2015)568343_EN.pdf)
38. Kuća Magične Trave [Internet], raspoloživo na: <https://opg-jakopovic.hr/>
39. Maleković, S. et. al. (2018): Utjecaj kohezijske politike na regionalnu politiku i razvoj Hrvatske, IRMO, Zagreb [Internet], raspoloživo na: <http://polocro28.irmo.hr/wp-content/uploads/2018/07/PP-Utjecaj-Kohezijske-politike-na-regionalnu-politiku-i-razvoj-Hrvatske.pdf>
40. Ministarstvo turizma: Turizam kroz fondove Europske unije u razdoblju 2014.-2020. [Internet], raspoloživo na: http://europski-fondovi.eu/sites/default/files/dokumenti/150316_Turizam_EUf.pdf
41. Ministarstvo turizma Republike Hrvatske [Internet], raspoloživo na: <https://mint.gov.hr/>
42. Ministarstvo uprave Republike Hrvatske [Internet], raspoloživo na: <https://uprava.gov.hr/>
43. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova (2018): Pet godina članstva Hrvatske u Europskoj uniji, Zagreb [Internet], raspoloživo na:

<http://www.mvep.hr/files/file/2018/181022-pet-godina-clanstva-hrvatske-u-europskoj-uniji.pdf>

44. Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske [Internet], raspoloživo na: <https://mzo.hr/>
45. Mura-Drava-Bike [Internet], raspoloživo na: <http://www.mura-drava-bike.com/>
46. Musić, J. (2017): Investicije u turizmu Republike Hrvatske, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet
47. Novota, S. et. al. (2009): Europski fondovi za hrvatske projekte, Priručnik o financijskoj suradnji i programima koje u Hrvatskoj podupire Europska unija, Središnji državni ured za razvojnu strategiju i koordinaciju fondova Europske unije, Zagreb
48. Operativni program konkurentnost i kohezija [Internet], raspoloživo na: https://www.mingo.hr/public/investicije/OPKK_2014_2020_31316.pdf
49. Operativni program za pomorstvo i ribarstvo [Internet], raspoloživo na: <https://euribarstvo.hr/>
50. Petrić, L. (2012): Upravljanje razvojem turizma – aktualne teme i trendovi, Ekonomski fakultet, Split
51. Plavi ured [Internet], raspoloživo na: <https://plaviured.hr/>
52. Pojmovnik fondova Europske unije [Internet], raspoloživo na: https://razvoj.gov.hr/UserDocsImages//arhiva/Publikacije//EU_fondovi_1.pdf
53. Pupek, L. (2017): Razvojni učinci manifestacijskog turizma u Varaždinu na primjeru Špancirfesta, Ekonomski fakultet, Split
54. Skočibušić, K. (2017): Varaždinska županija, monogramija & informativni vodič, Mediakis
55. Službeni list Europske unije (2016): Povelja Europske unije o temeljnim pravima, [Internet], raspoloživo na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016P/TXT&from=FR>
56. Središnja agencija za financiranje i ulaganje [Internet], raspoloživo na: <http://www.safu.hr/>
57. Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine [Internet], raspoloživo na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_05_55_1119.html
58. Sustav eFondovi [Internet], raspoloživo na: <https://efondovi.mrrfeu.hr/MISCMS/eu-fondovi>
59. Štifanić, M. (2018): Kapitalna ulaganja u turizmu Hrvatske, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet ekonomije i turizma

60. Tkalac Verčić A., Sinčić Ćorić, D. i Pološki Vokić, N., (2011): Priručnik za metodologiju istraživačkog rada: kako osmisлити, provesti i opisati znanstveno i stručno istraživanje, 2. izd. M.E.P., Zagreb
61. Tufekčić, M., Tufekčić Ž. (2013): EU fondovi i programi za turizam, Nova knjiga Rast, Zagreb
62. Turistička zajednica grada Varaždina [Internet], raspoloživo na: <https://www.tourism-varazdin.hr/>
63. Turistička zajednica Varaždinske županije (2014): Varaždinska županija, Put kroz vrijeme, Grafoprom
64. Turistička zajednica Varaždinske županije [Internet], raspoloživo na: <http://www.turizam-vzz.hr/>
65. UNWTO (2018): European Union Tourism Trends [Internet], raspoloživo na: <https://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284419470>
66. Upravni odjel za fondove Europske unije, regionalnu i međunarodnu suradnju Zagrebačke županije [Internet], raspoloživo na: <https://euinfo.hr/>
67. Varaždinska Županija [Internet], raspoloživo na: <http://www.varazdinska-zupanija.hr/>
68. Varaždinska županija, Informacija o stanju gospodarstva Varaždinske županije za 2018. i prvo polugodište 2019. godine
69. Vlada Republike Hrvatske [Internet], raspoloživo na: <https://vlada.gov.hr/>
70. Vlada Republike Hrvatske (2013): Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine, Zagreb [Internet], raspoloživo na: <https://mint.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/130426-Strategija-turizam-2020.pdf>
71. Žnidarić, J. i Čuka, A. (2016.): Prepoznatljivost Varaždinske županije kao turističke destinacije i potencijali razvoja turizma, Podravina, 15 (30), str. 121. – 135. [Internet], raspoloživo na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=257554

POPIS TABLICA

Tablica 1: Kronologija važnijih događanja u povijesti Europske unije	16
Tablica 2: Pregled nadležnosti Europske unije	21
Tablica 3: Raspodjela alokacije iz ESI fondova za RH 2014.-2020.	42
Tablica 5: Mjere Operativnog programa konkurentnost i kohezija namijenjene razvoju turizma RH	43
Tablica 4: Mjere Programa ruralnog razvoja namijenjene razvoju turizma RH	44
Tablica 6: Udio pojedinih djelatnosti u ukupnom prihodu Varaždinske županije	51

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1: Alokacija EU sredstava po fondovima	29
Grafikon 2: Broj dolazaka i noćenja u Varaždinskoj županiji u razdoblju 2016.-2019.....	56
Grafikon 3: Spol ispitanika	60
Grafikon 4: Dob ispitanika	60
Grafikon 5: Stupanj stručne spreme ispitanika	61
Grafikon 6: Upoznatost ispitanika s politikama financiranja projekata kroz EU fondove	61

POPIS SLIKA

Slika 1: Europski strukturni i investicijski fondovi.....	28
Slika 2: Varaždinska županija	50

SAŽETAK

U ovom radu analiziraju se Europski fondovi i njihova namjena u cilju poticanja razvoja turizma. Temeljni cilj rada jest identificirati koji su to EU fondovi, odnosno mjere i prioriteti unutar istih i utvrditi njihov značaj u turističkom razvoju Varaždinske županije. U teorijskom dijelu rada navedene su spoznaje temeljene na sekundarnim izvorima podataka, odnosno stručne literature temeljene na knjigama, znanstvenim člancima, internetskim izvorima, dok su u empirijskom dijelu rada izneseni zaključci na temelju dubinskih intervjua provedenih s ključnim predstavnicima javnog i privatnog sektora, ujedno korisnicima fondova Europske unije. Dubinski intervju je proveden putem polustrukturiranih anketnih upitnika koji su sastavljeni od dvije skupine pitanja. Prva skupina pitanja je bila za sve ispitanike ista, a odnosila se na prikupljanje općih podataka o ispitanicima. Drugi dio upitnika bio je problemski usmjeren, a pitanja su se razlikovala ovisno o sektoru kojeg ispitanici predstavljaju. Predstavnici javnog sektora odgovarali su na pitanja kako bi se stekao dojam o korištenju fondova na cjelokupnom području županije, dok su predstavnicima privatnog sektora pitanja bila usmjerena na njihovo osobno iskustvo stečeno korištenjem sredstava EU fondova.

Temeljem teorijske i empirijske analize u radu su izneseni zaključci i dane preporuke za buduće djelovanje u pogledu iskorištavanja sredstava EU fondova s namjerom poticanja turističkog razvoja, posebno u Varaždinskoj županiji.

Ključne riječi: EU fondovi, turizam, financiranje, razvoj turizma, Varaždinska županija

SUMMARY

This thesis analyzes European funds and their purpose in order to foster the development of tourism. The main goal of this study is to identify which are those EU funds, measures and priorities within them and to determine their importance in the tourism development of Varaždin County. The theoretical part of this study presents findings based on secondary data sources, i.e. professional literature based on books, scientific articles and Internet sources, while the empirical part of the study presents conclusions based on in-depth interviews with key representatives of public and private sector, who are also EU fund users. The in-depth interview was conducted through semi-structured survey questionnaires composed of two sets of questions. The first group of questions was the same for all respondents, and related to the collection of general data of respondents. The second part of the questionnaire was problem-oriented, and the questions differed depending on the sector which the respondents represented. Representatives of the public sector answered questions in order to get an impression of the use of funds throughout the county, while the questions for the representatives of the private sector were focused on their personal experience gained through the use of EU funds.

Based on the theoretical and empirical analysis, this study disclose/presents conclusions and recommendations for future actions regarding the use of EU funds with the intention of encouraging tourism development, especially in Varaždin County.

Key words: EU funds, tourism, financing, tourism development, Varaždin county